

Πανεπιστήμιο Κύπρου

"Η Τουρκική Μετανάστευση στη Γερμανία και η υποψηφιότητα ένταξης
της Τουρκίας στην ΕΕ"

Φοιτήτρια: Αναστασία Αθιανά

Επιβλέπων Καθηγητής: Ζήνωνας Τζιάρρας

2024

Abstract

This thesis explores the multifaceted dynamics between Turkey, Germany, and the European Union (EU), focusing on the Turkish immigration in Germany and its intersection with Turkey's accession procedure to the EU. The study comprises four main components. It delves into the historical and contemporary dimensions of Turkish-EU relations, analyzing the complexities and challenges within this diplomatic framework. In addition, it investigates the intricate dynamics of Turkish-German relations, with a particular emphasis on the Turkish migration to Germany. This section examines the socio-economic, cultural, and political implications of Turkish migration in Germany, alongside exploring the percentages of Turkish migrants in Europe. Furthermore, the thesis scrutinizes the accession process of Turkey into the EU, providing an in-depth analysis of the opinions of EU member states regarding Turkey's candidacy. It also assesses the changes in immigration policies between 1988 and 1999, contextualizing them within the broader migration crises that have unfolded in the region. At last, the study presents the results of the analysis, drawing conclusions on the interplay between Turkish immigration in Germany and Turkey's accession to the EU. It synthesizes the findings to offer insights into the evolving dynamics of migration, diplomacy, and European integration. Through this comprehensive examination, the thesis contributes to a deeper understanding of the complexities surrounding Turkish immigration in Germany and its implications for Turkey's EU accession process, shedding light on significant socio-political phenomena shaping contemporary Europe.

Περίληψη

Η παρούσα διατριβή εξετάζει την πολυδιάστατη δυναμική μεταξύ Τουρκίας, Γερμανίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), εστιάζοντας στην τουρκική μετανάστευση στη Γερμανία και την αλληλεπίδρασή της με τη διαδικασία προσχώρησης της Τουρκίας στην ΕΕ. Η μελέτη αποτελείται από τέσσερα βασικά στοιχεία. Εξετάζει τις ιστορικές και σύγχρονες διαστάσεις των τούρκο-ευρωπαϊκών σχέσεων, αναλύοντας τις πολυπλοκότητες και τις προκλήσεις εντός αυτού του διπλωματικού πλαισίου. Επιπλέον, ερευνά την περίπλοκη δυναμική των τούρκο-γερμανικών σχέσεων, με έμφαση στην τουρκική μετανάστευση στη Γερμανία. Αυτή η ενότητα εξετάζει τις κοινωνικοοικονομικές, πολιτιστικές και πολιτικές επιπτώσεις της τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία, δίπλα στην εξερεύνηση των ποσοστών των τουρκικών μεταναστών στην Ευρώπη. Επιπρόσθετα, η διατριβή επρόκειτο να αναλύσει προσεκτικά τη διαδικασία προσχώρησης της Τουρκίας στην ΕΕ, παρέχοντας μια εμπειριστατωμένη ανάλυση των απόψεων των κρατών μελών της ΕΕ σχετικά με την περίπτωση της υποψηφιότητας της Τουρκίας. Αξιολογεί επίσης, τις αλλαγές στις πολιτικές μετανάστευσης μεταξύ του 1988 και του 1999, τις προσαρμόζει στο ευρύτερο πλαίσιο των μεταναστευτικών κρίσεων που έχουν εκδηλωθεί στην περιοχή. Τέλος, η μελέτη παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης, συνάγοντας συμπεράσματα για την αλληλεπίδραση μεταξύ της τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία και της διαδικασίας προσχώρησης της Τουρκίας στην ΕΕ. Συνοψίζει τα ευρήματα για να προσφέρει εισηγήσεις για την εξέλιξη της δυναμικής της μετανάστευσης, της διπλωματίας και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μέσω αυτής της σφαιρικής εξέτασης, η διατριβή συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των πολυπλοκοτήτων που περιβάλλουν την τουρκική μετανάστευση στη Γερμανία και τις επιπτώσεις της στη διαδικασία προσχώρησης της Τουρκίας στην ΕΕ, φωτίζοντας σημαντικά κοινωνικοπολιτικά φαινόμενα που διαμορφώνουν τη σύγχρονη Ευρώπη.

Περιεχόμενα

Abstract.....	2
Περίληψη	3
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 2: Τούρκο – Ευρωπαϊκές Σχέσεις	8
Κεφάλαιο 3: Τούρκοι Μετανάστες στη Γερμανία	14
3.1 Οι «Τρείς Γενιές» Τούρκων στη Γερμανία	17
3.2 Η Συμφωνία περί προσωρινής εργασίας 1961	19
3.3 Από την προσωρινή εργασία στην μόνιμη εγκατάσταση	20
3.4 1988-1999: Αλλαγές στο μεταναστευτικό	25
3.5 Τα ποσοστά Τούρκων μεταναστών σε Ευρωπαϊκές χώρες.....	27
Κεφάλαιο 4: Η θέση της Γερμανίας περί της υποψηφιότητας συμμετοχής της Τουρκίας στην Ε.Ε.	29
4.1 Το πλάνο διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	29
4.2 Η ρόλος της Γερμανίας στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ	31
4.3 Η θέση των κρατών μελών έναντι της Τουρκικής Εξωτερικής πολιτικής.....	34
4.4 Ο ρόλος των μεταναστευτικών κρίσεων.....	39
4.5 Οι Τουρκικές Κοινότητες στη Γερμανία ως εργαλείο διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής	41
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα	46
Βιβλιογραφία	48

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Κατά το πέρασμα των αιώνων άτομα είτε από ανάγκη είτε από επιλογή αφήνουν τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους. Εγκαθίστανται είτε προσωρινά είτε και μόνιμα σε ένα άλλο έδαφος για ποικίλους λόγους. Πρόκειται για το φαινόμενο της μετανάστευσης. Σύμφωνα με το Δίκτυο Μετανάστευσης της Ευρώπης, ως μέρος του θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), «Μετανάστης» σε παγκόσμιο επίπεδο χαρακτηρίζεται κάποιος που δεν είναι κάτοικος αλλά φτάνει σε ένα κράτος στο οποίο θα διαμείνει για μία περίοδο χρόνου.¹

Το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται ως πολυδιάστατο. Άρθρα της συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ ορίζουν, ποιοι και για ποιους λόγους επιτρέπεται να μεταναστεύουν στα Ευρωπαϊκά κράτη. Για παράδειγμα, άτομα που επιθυμούν να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής τους προβαίνουν σε εργασιακή μετανάστευση. Εναλλακτικά, άτομα τα οποία είναι πληγέντες πολέμου αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους και να αναζητήσουν άσυλο ως πρόσφυγες σε κάποιο άλλο κράτος.² Σαφώς, η είσοδος δεν επιτρέπεται σε όλους. Υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται για να εξασφαλίσει κάποιος την είσοδο του στο κράτος υποδοχής, τα οποία εξετάζονται εις βάθος με διακεκριμένες διαδικασίες.

Οι σχέσεις Τουρκίας-Γερμανίας αναπτύσσονται στα πλαίσια ιστορικών συμμαχιών, σύγχρονης διπλωματίας, και μεταναστευτικών ροών που έχουν διαμορφώσει βαθιά το κοινωνικοπολιτικό τοπίο και των δύο εθνών. Η συνεχιζόμενη συζήτηση γύρω από την πιθανή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, έχει προσθέσει επίπεδα πολυπλοκότητας σε αυτή τη σχέση, ιδιαίτερα όσον αφορά τον ρόλο της τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία, τη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώπης, και σημαντικό προορισμό για μεταναστευτικές ροές παγκοσμίως.

Η παρούσα μελέτη θα ασχοληθεί με το φαινόμενο της ύπαρξης Τούρκων μεταναστών στη Γερμανία, καθώς και με τον ρόλο αυτών στην πορεία προς την

---

¹ Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταναστών (European Migration Network EMN), η αποσαφήνιση του όρου μετανάστης: «Σε παγκόσμιο πλαίσιο πρόκειται για ένα μη-κάτοικο(είτε του έθνους είτε εξωγήινο), ο οποίος φτάνει σε ένα κράτος με σκοπό να διαμείνει για περίοδο που ξεπερνά το έτος». «Σε Ευρωπαϊκό πλαίσιο, πρόκειται για ένα άτομο που επιδιώκει την κατοίκηση σε ένα από τα εδάφη της ΕΕ, για περίοδο έως 12 μηνών, ενώ προηγουμένως έχει κατοικήσει σε κάποιο άλλο κράτος της ΕΕ ή σε κάποια Τρίτη χώρα.» δημοσιευμένο στο: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/immigrant_en.

² Georgiana Sandu, “Fact Sheets on the European Union”, *European Parliament*, 2023, 1-8 <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en>.

πιθανή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Η δεκαετία του 1960 αποτελεί αφετηρία της εκκίνησης του πρώτου κύματος εισροής μεταναστών προς την Ευρώπη και πιο συγκεκριμένα στη Γερμανία.³ Λόγοι ήταν οι προσωρινές συμβάσεις εργασίας που θα κάλυπταν τις ανάγκες σε εργατικά χέρια, ώστε να επικαλυφθούν ζημίες που προκλήθηκαν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.⁴ Αντίστοιχα, η πρώτη επίσημη προσπάθεια της Τουρκίας να ενταχθεί στην ΕΕ ξεκίνησε το 1987. Οι διαπραγματεύσεις, όμως για το εν λόγω ζήτημα δεν ξεκίνησαν πριν από το 2005.⁵ Ο λόγος για τον οποίο η παρούσα μελέτη εστιάζει σε αυτό το αντικείμενο είναι η κατανόηση των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας – Γερμανίας γύρω από το πλαίσιο της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων.

Συγκεκριμένα, εξετάζεται το ερώτημα «Πώς επηρεάζει η ύπαρξη Τούρκων μεταναστών στη Γερμανία, τη διαδικασία υποψηφιότητας προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση;». Για να απαντήσουμε στο συγκεκριμένο ερώτημα χρειάζεται να εξεταστεί η ιστορική εξέλιξη των σχέσεων Τουρκίας-Γερμανίας, με έμφαση στα μεταναστευτικά μοτίβα και τις διπλωματικές αλληλεπιδράσεις. Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητο να αναλυθεί ο ρόλος της τουρκικής μετανάστευσης εντός της Γερμανίας και ο αντίκτυπός της στην κοινωνικοοικονομική δυναμική, την πολιτιστική ποικιλομορφία και τον πολιτικό λόγο στη χώρα. Θα γίνει επιπλέον, αναφορά στις επιπτώσεις της διαδικασίας ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, για τους Τούρκους μετανάστες στη Γερμανία, συμπεριλαμβανομένων των προοπτικών, των φιλοδοξιών και των εμπειριών τους. Τέλος θα υπάρξει αξιολόγηση των πολιτικών θέσεων τόσο της Τουρκίας όσο και της Γερμανίας προς την τουρκική μετανάστευση και την ένταξη στην ΕΕ, εντοπίζοντας προκλήσεις, ευκαιρίες, και τομείς βελτίωσης.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η μελέτη αυτή θα υιοθετήσει ένα συνδυασμό ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων έρευνας. Θα ληφθούν υπόψη ποσοτικά δεδομένα που αφορούν τα ποσοστά μετανάστευσης προς τη Γερμανία καθώς και ποιοτικά δεδομένα σε σχέση με τη στάση της Γερμανίας ως προς το ζήτημα ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Επιπροσθέτως, θα παρουσιαστεί και η Τουρκική οπτική γωνία του φαινομένου μέσα από την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Μέσω

---

³ Max Hoffman, Alan Makovsky, and Michael Werz., “The Turkish Diaspora in Europe, Integration, Migration, and Politics”, *Center for American Progress*, (2020), 34.

⁴ Şule Toktaş. "Introduction: 50 Years of Emigration from Turkey to Germany - A Success Story?". *Journal of International Affairs*, 17 (2012): 5-9.

⁵ Luigi Scazzieri, “From Partners to Rivals? The Future of Eu- Turkey Relations”, Policy Brief, *Center for European Reform*, (2021), 2.

της διασταυρωμένης επαλήθευσης των δεδομένων, αυτή η προσέγγιση στοχεύει στην ενίσχυση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των ευρημάτων της μελέτης.

Μαζί με τον σκοπό της παρούσας μελέτης πρόκειται να γνωστοποιηθεί στον αναγνώστη το υπόβαθρο της Τουρκικής μετανάστευσης προς την Ευρώπη. Η μελέτη αυτή, δηλαδή, καλείται παράλληλα να απαντήσει και σε άλλα δευτερεύοντα ερωτήματα, όπως «Ποια είναι τα οφέλη της ύπαρξης Τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία;» ή «Ποια είναι τα εμπόδια που συνάντησε η Τουρκία στη διαδικασία ένταξης της, ως υποψήφιο κράτος για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση;». Ένας ακόμα στόχος είναι να παρέχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση της περίπλοκης δυναμικής μεταξύ της Τουρκίας, της Γερμανίας και της τουρκικής μετανάστευσης στο ευρύτερο πλαίσιο της διαδικασίας ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ.

Διερευνώντας την ιστορική εξέλιξη των σχέσεων Τουρκίας-Γερμανίας, εξετάζοντας τον πολύπλευρο ρόλο της τουρκικής μετανάστευσης εντός της Γερμανίας και αξιολογώντας τις επιπτώσεις της διαδικασίας ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ για τους Τούρκους μετανάστες, τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής μπορούν να αξιοποιηθούν για να προσφέρουν πληροφορίες σχετικά με την ενσωμάτωση μεταναστών και του ρόλου της διπλωματίας. Επιπλέον, αξιολογώντας τις πολιτικές θέσεις τόσο της Τουρκίας όσο και της Γερμανίας προς την τουρκική μετανάστευση και την ένταξη στην ΕΕ, η έρευνα αυτή προσπαθεί να ενημερώσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους ενδιαφερόμενους φορείς και τις κοινότητες σχετικά με την εξέλιξη των κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς, την ενίσχυση των διμερών σχέσεων για αντιμετώπιση σε προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο γεωπολιτικό τοπίο.

Κεφάλαιο 2: Τούρκο – Ευρωπαϊκές Σχέσεις

Η σχέση μεταξύ Τουρκίας και Ευρώπης έχουν αφετηρία το 1959, με την πρώτη απόπειρα της Τουρκίας να αιτηθεί την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) στις 31 Ιουλίου του 1959, μόλις ένα χρόνο μετά την ίδρυση της.⁶ Στην εξουσία του τουρκικού κράτους τότε βρισκόταν η κυβέρνηση του Δημοκρατικού κόμματος, με πρόεδρο τον Αντνάν Μεντερές.

Η Τουρκία θα επωφελούταν οικονομικά από την είσοδο της στην κοινότητα, καθώς σύντομα υπήρχε η πιθανότητα απελευθέρωσης των εμπορικών δασμών μεταξύ των μελών της κοινότητας. Η τουρκική οικονομία, ως οικονομία υπό ανάπτυξη, αναγνώρισε τον κίνδυνο του επερχόμενου ανταγωνισμού, αλλά παράλληλα και μια ευκαιρία να κινηθεί στρατηγικά, έτσι ώστε να μπορέσει να συνεχίσει να εξελίσσεται και να συμβαδίσει μπροστά στον ανταγωνισμό. Πρώτο εμπόδιο αποτέλεσε η ανεπάρκεια να καλύψει τον ήδη υπάρχοντα ανταγωνισμό. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξαν οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1970, οι οποίες αποδυνάμωσαν την οικονομική φερεγγυότητα της χώρας, μεγαλώνοντας έτσι την απόσταση από τον να καλύψει τον ήδη υπάρχοντα ανταγωνισμό και τις οικονομικές προδιαγραφές ισχύος που είχαν τα έξι ιδρυτικά μέλη.⁷

Συγκεκριμένα, προκείμενου να γίνει αποδεκτή η αίτηση πέρασαν πέντε χρόνια. Η αίτηση έγινε δεκτή το 1963 με την υπογραφή της Συμφωνίας της Άγκυρας, την 12^η Σεπτεμβρίου του 1963. Η συμφωνία προέβλεπε την ενδυνάμωση των οικονομικών σχέσεων ή τη δημιουργία ισορροπημένων σχέσεων μεταξύ των συμμετεχόντων.⁸ Κύριο μέλημα της Τουρκικής Κυβέρνησης ήταν η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των Τούρκων πολιτών και εκτός αυτού η είσοδος της Τουρκίας ως επίσημο κράτος μέλος της ΕΟΚ. Η συμφωνία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου του 1964, όταν παράλληλα η Τουρκική κυβέρνηση πέρασε σε μια φάση προετοιμασίας για την ολοκληρωμένη είσοδο της, ως μέλος της ΕΟΚ. Το πρωτόκολλο των όρων της συνθήκης αναθεωρήθηκε το Νοέμβριο του 1970, με προσθήκη συμπληρωματικών διατάξεων που τελικώς τέθηκαν σε ισχύ το 1973. Σύμφωνα με αυτές τις νέες

---

⁶Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU Affairs “History of Türkiye – EU relations (2023) https://www.ab.gov.tr/brief-history_111_en.html.

⁷Hakan Berument & Mehmet Pasaogullari, “Effects on the real exchange rate on output and inflation: Evidence from Turkey”, *The Developing Economies*, 41 No.4, (2003), 410.

⁸ Official Journal of the European Communities. “Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey”, 1963.

προσθήκες, προβλεπόταν η ελεύθερη κίνηση ατόμων, καθώς και βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων.⁹

Στο δεύτερο μισό του Ψυχρού Πολέμου, υπάρχουν κάποια ορόσημα που δημιουργούν πολιτική και οικονομική αστάθεια, η οποία κλόνισε τις σχέσεις των συμβαλλόμενων. Συγκεκριμένα, η αστάθεια ξεκίνησε από το 1970 και κορυφώθηκε το 1980, μετά την πραγματοποίηση στρατιωτικού πραξικοπήματος στην Τουρκία.¹⁰ Συγκεκριμένα, πολιτική αστάθεια προέκυψε με το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1960, με την εγκαθίδρυση στρατιωτικού καθεστώτος το 1971, και το 1974 με τη στρατιωτική παρέμβαση στην Κύπρο. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974 συγκεκριμένα, ακολούθησε μετά από πραξικόπημα στην Ελλάδα, με πραξικόπημα στην Κύπρο, υποστηριζόμενο από Έλληνες αξιωματικούς, ανατρέποντας τον Πρόεδρο Μακάριο. Η Τουρκία παρενέβη για να εμποδίσει την Κύπρο να γίνει ελληνική και να προστατεύσει τους Τουρκοκύπριους. Ο τουρκικός στρατός εξασφάλισε γρήγορα έδαφος, οδηγώντας στην κατάρρευση της πραξικοπηματικής κυβέρνησης.¹¹

Οι διαπραγματεύσεις απέτυχαν, με αποτέλεσμα μια δεύτερη τουρκική παρέμβαση, διαιρώντας ουσιαστικά το νησί στα δυο. Χιλιάδες εκτοπίστηκαν και τέθηκαν οι βάσεις για ένα ομοσπονδιακό κράτος.¹² Μετά το πραξικόπημα, οι συζητήσεις περί εισόδου της Τουρκίας στην ΕΟΚ διακόπηκαν. Τον Ιούλιο του 1980, το ομοσπονδιακό κράτος της Γερμανίας ήταν αυτό που αναθεώρησε πρώτο τους όρους της συμφωνίας, περί ελεύθερης κίνησης ατόμων και έθεσε σε ισχύ μια διαδικασία προσκόμισης βίζας εισόδου σε άτομα προερχόμενα από την Τουρκία. Λίγο αργότερα τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, το παράδειγμα αυτό ακολούθησε και η Γαλλία.¹³

Πριν ολοκληρωθούν οι ήδη υπό εξέταση διατάξεις που προέβλεπε η συμφωνία της Άγκυρας, η Τουρκία επέλεξε να υποβάλει νέα αίτηση, προκειμένου να γίνει μέλος της ΕΟΚ. Η αίτηση υποβλήθηκε τον Απρίλιο του 1987, αλλά παρέμεινε ανοιχτή. Το Τουρκικό κράτος, προκειμένου να πληροί κριτήρια της κοινότητας, θα

---

⁹ Οπ.π.

¹⁰ Hassan Ünal. "The Cyprus Question: History, Mutual Perceptions and Latest Trends." *Medzinárodné Otázky* 8, no. 4 (1999), 45–69. <http://www.jstor.org/stable/44961116>.

¹¹ Οπ.π., 52.

¹² Οπ.π., 52.

¹³ Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU affairs "Chronology Of Turkey-European Union Relations (1959 - 2019)", 2020.

έπρεπε να εξελιχθεί πολιτικά, οικονομικά αλλά και κοινωνικά. Το 1993 με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μετατρέπεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση. Κάποια χρόνια αργότερα, ενώ οι διαπραγματεύσεις ήταν υπό και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 1995, υπογράφηκαν και τέθηκαν σε ισχύ τα άρθρα της προαναφερθείσας συμφωνίας. Επιπλέον, στις 25 Ιουλίου του 1995, υπογράφηκαν όροι ελεύθερου εμπορίου μεταξύ της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).

Η Τουρκία δεν ήταν επαρκώς ανεπτυγμένη σε σύγκριση με τα έξι ιδρυτικά μέλη. Για αυτό το λόγο, της δόθηκε ένα πλάνο με την ονομασία «European Strategy» (Ευρωπαϊκή Στρατηγική), σύμφωνα με το οποίο θα συναντούσε τις προδιαγραφές των έξι ιδρυτικών κρατών μελών. Το 1999, με τη συμφωνία του Ελσίνκι στις 10-11 Δεκεμβρίου του 1999, η Τουρκία κατέστη επίσημα υποψήφιο κράτος προς ένταξη στην ΕΕ. Τα επόμενα έτη, η τουρκική κυβέρνηση αναθεώρησε αρκετές φορές την πολιτική της ατζέντα και το 2001, βρέθηκε σε θέση να πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Η ανάληψη της εξουσίας από το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (Adalet ve Kalkinma Partisi - AKP), το 2002, σηματοδότησε μια πραγματική- μια στροφή στα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα της χώρας, ανάλογης σημασίας, πράγμα που πιστοποιείται και μόνο αν παρατηρήσουμε το πρόγραμμα μεταρρύθμισης της πρώτης ρεπουμπλικανικής περιόδου (1923-1950). Οι πρώτοι ηγέτες της Τουρκικής Δημοκρατίας προέρχονταν από το ίδιο υπόβαθρο με την άρχουσα τάξη της ύστερης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έβλεπαν τη Δύση ως πηγή έμπνευσης για τις μεταρρυθμίσεις τους και περιφρονούσαν την Ανατολή, και ιδιαίτερα το Ισλάμ, το οποίο έβλεπαν ως μια οπισθοδρομική και συντηρητική θρησκεία.¹⁴

Οι διαπραγματεύσεις περί της εισόδου της Τουρκίας στην ΕΕ ξεκίνησαν επίσημα το 2005.¹⁵ Έκτοτε, οι διαπραγματεύσεις παραμένουν ανοιχτές καθώς δεκαέξι άρθρα αυτών είναι ακόμη υπό συζήτηση και ένα άρθρο έκλεισε οριστικά. Τα πρώτα οκτώ άρθρα πάγωσαν το 2006, όταν η Τουρκία δεν εφάρμοσε τις υποχρεώσεις που αφορούσαν το πρόσθετο πρωτόκολλο, της Συμφωνίας της Άγκυρας του 1963, το οποίο όριζε το άνοιγμα λιμανιών και αερολιμένων σε πλοία και αεροσκάφη

¹⁴ Selim Kunalalp “Turkey-EU Relations: Past, Present – and Future?”, Heinrich Böll Stiftung, 2 Μάιου 2017, <https://eu.boell.org/en/2017/05/02/turkey-eu-relations-past-present-and-future>.

¹⁵ William Chislett, “Turkish Delight: The EU begins accession negotiations”, 2005, <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/turkish-delight-the-eu-begins-accession-negotiations/>.

προερχόμενα από την Κυπριακή Δημοκρατία.¹⁶ Κατά τα έτη 2006-2010 άνοιξαν δεκατρία άρθρα, ενώ μεταξύ 2010-2013 μόλις ένα άρθρο κατάφερε να ανοίξει. Λόγοι πολιτικής αστάθειας, όπως το Κυπριακό πρόβλημα εμποδίζουν τη συνέχεια των διαπραγματεύσεων καθώς και επιδεινώνουν τις σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρώπη.

Κατά το έτος 2015, η ΕΕ συζήτησε με την Τουρκία περί του ενδεχομένου να τεθεί και πάλι ενεργή η αίτηση υποψηφιότητας της για ένταξη στην ΕΕ. Προκειμένου να υλοποιηθεί αυτό, πρακτικά έπρεπε να ανοίξουν κάποια από τα άρθρα στα οποία είχαν παρουσιαστεί εμπόδια ως προς την εξέλιξη της διαδικασίας. Η κοινή ιδέα πίσω από την υλοποίηση αυτής της ενέργειας ήταν, ότι η ΕΕ και η Τουρκία είχαν ως κοινό γνώμονα την μάχη ενάντια στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η χρήση αυτού του εναύσματος, ως προτεραιότητα μεταξύ των δύο, επικυρώθηκε με συνεδρία των G20 στην Αντάλια της Τουρκίας. Η διαδικασία αυτή τέθηκε σε δράση με το Intergovernmental Conference, το οποίο πραγματοποιήθηκε στις 14 Δεκεμβρίου του 2015, με το οποίο θα άνοιγε επίσημα για επανεξέταση το κεφάλαιο δεκαεπτά των διαπραγματεύσεων. Τα παραπάνω δεδομένα συνοψίζονται με χρονολογική σειρά στον ακόλουθο προσαρμοσμένο πίνακα:

---

¹⁶ Official Journal of the European Communities, “Additional Protocol to the Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey following the enlargement of the European Union”, 2005.

Κυριότερα ορόσημα στις σχέσεις Τουρκίας Ευρώπης από το 1959 έως το 2016¹⁷	
Σεπτέμβριος 1959	Αίτηση της Τουρκίας για συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)
Μάρτιος 1960	Πραξικόπημα στην Τουρκία
Σεπτέμβριος 1963	Συμφωνία της Άγκυρας
Μάρτιος 1971	Στρατιωτικό καθεστώς στην Τουρκία
Απρίλιος 1987	Αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΚ
Δεκέμβριος 1989	Η αίτηση θεωρείται πρόωρη – Αρνητικό avis
Ιανουάριος 1996	Τελωνειακή Ένωση μεταξύ Τουρκίας-ΕΕ σε ισχύ
Δεκέμβριος 1999	Σύννοδος κορυφής του Ελσίνκι: Εξασφαλίζεται η υποψηφιότητα της Τουρκίας στην ΕΕ
Οκτώβριος 2005	Εκκίνηση Διαπραγματεύσεων
Δεκέμβριος 2006	Κλείνουν οκτώ κεφάλαια των διαπραγματεύσεων λόγω των γεγονότων στην Κύπρο
Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2013	Ανοίγουν και πάλι κεφάλαια – γίνεται διάλογος για απελευθέρωση Βίζας (ελεύθερη κίνηση ατόμων)
Μάρτιος 2016	Συμφωνία Προσφυγικού
Ιούλιος 2016	Αποτυχημένο πραξικόπημα για ανατροπή κυβέρνησης Erdoğan

Εν έτη 2018 παρατηρείται αυξητική τάση στην επιδείνωση των σχέσεων της Τουρκίας με την Ευρώπη λόγω της εμπλοκής της Τουρκίας σε διάφορες συγκρούσεις και γεωπολιτικά μέτωπα, συμπεριλαμβανομένων του εμφυλίου πολέμου της Λιβύης, της συριακής σύγκρουσης, και της μεταναστευτικής κρίσης, καθώς και του διασυνοριακού Κουρδικού Ζητήματος, ιδιαίτερα στη Συρία, κατά των Μονάδων Προστασίας του Λαού (YPG). Επιπλέον στοιχείο επιδείνωσης των τούρκο-ευρωπαϊκών σχέσεων, αποτέλεσαν οι ναυτικές επιχειρήσεις της Τουρκίας στις θαλάσσιες ζώνες δικαιοδοσίας της Ελλάδας και της Κύπρου.¹⁸ Η εμπλοκή της Τουρκίας στις εν λόγω θαλάσσιες ζώνες θεωρήθηκε παραβίαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων αυτών των χωρών.

¹⁷ Πίνακας προσαρμοσμένος από τη συγγραφέα με βάση την πηγή: Nurdan Selay Bedir, Atila Eralp, Hanna-Lisa Hauge and Wolfgang Wessels. 2016. Mapping milestones and periods of past EU-Turkey relations, FEUTURE Working Paper.

¹⁸ Luigi Scazzieri, From Partners to Rivals? The Future of EU- Turkey's Relations, Policy Brief, Center for European Reform, (2021), 4.

Κράτη-Μέλη της ΕΕ, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, καλούν την Τουρκία να μειώσει αυτές τις ενέργειες και να μην ασκεί πίεση μέσω των ναυτικών επιχειρήσεων στις θαλάσσιες ζώνες. Μετά από αυτές τις παραινέσεις, η Τουρκία εν τέλει σταμάτησε τις επιχειρήσεις αυτού του τύπου, με σκοπό της εξυγίανσης των σχέσεων της με την Ευρώπη.¹⁹ Ένας ακόμη λόγος που εμποδίζει την συνέχεια των διαπραγματεύσεων είναι το θέμα της δημοκρατικότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία. Η κυβέρνηση Ερντογάν και ΑΚΡ έχει κατηγορηθεί για παραβίαση των δημοκρατικών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ παρατηρούνται επίσης, πολλές παραβιάσεις, στον τομέα της ελευθερίας της έκφρασης και του τύπου,. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν εις βάθος οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Γερμανίας, καθώς θα εξεταστούν και τα χαρακτηριστικά της Τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία.

---

¹⁹ Οπ.π., 3.

Κεφάλαιο 3: Τούρκοι Μετανάστες στη Γερμανία

Στο προηγούμενο κεφάλαιο ολοκληρώθηκε η παρουσιάστηκε συνοπτικά το ιστορικό υπόβαθρο των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Ευρώπης σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Σε αυτό το κεφάλαιο πρώτου παρατεθούν τα ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν στην μαζική μετανάστευση Τούρκων πολιτών στην Γερμανία, είναι απαραίτητο να γίνει μια αναφορά στην προϋπάρχουσα έρευνα για τις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών. Η Γερμανία είχε και έχει θέση μεταξύ των πιο σημαντικών συμμάχων της Τουρκίας στην Ευρώπη. Η σχέση της Τουρκίας με τη Γερμανία έχει αφετηρία ήδη από την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Κατά τον 18^ο αιώνα, η Οθωμανική Αυτοκρατορία προσπαθούσε να διατηρήσει την ισχύ της στα Βαλκάνια, τον Καύκασο, και την Μέση Ανατολή, ενάντια στη μεγάλη δύναμη της Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ). Το τότε βασίλειο της Πρωσίας είχε να αντιμετωπίσει την Ρωσία, η οποία προσπαθούσε διαρκώς να επεκταθεί σε νέα εδάφη.²⁰

Το 1761, συγκεκριμένα υπογράφηκε Συνθήκη Φιλίας και Εμπορίου μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και του τότε Βασιλείου της Πρωσίας. Εκτός αυτού, τα δύο κράτη συνεργάστηκαν και αργότερα, κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, όχι μόνο ως σύμμαχοι στο πλαίσιο του πολέμου αλλά και για την κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής που θα συνέδεε την Κωνσταντινούπολη με την Βαγδάτη.²¹ Οι σχέσεις, λοιπόν, μεταξύ του Βασιλείου της Πρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όπως αναφέρει ο Νταβούτογλου, είναι αποτέλεσμα γεωπολιτικής αναγκαιότητας.²²

Αργότερα, οι καλές σχέσεις μεταξύ των δύο συνεχίστηκαν με την έκκληση της Γερμανίας για ανασυγκρότηση της χώρας, μετά τις συνέπειες που άφησε πίσω του ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Έτσι, τα δύο κράτη οδηγήθηκαν στην υπογραφή της συμφωνίας περί προσωρινής εργασίας το 1961. Παράλληλα, κατά τη διάρκεια των ετών από το 1959 έως το 2005, η Γερμανία διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στην υποστήριξη της ενσωμάτωσης της Τουρκίας στα ευρωπαϊκά οικονομικά και πολιτικά

---

²⁰ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, (Ποιότητα, 2010), 784-786.

²¹ Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, "Relations between Türkiye and the Federal Republic of Germany", τελευταία πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2024.

²² Αχμέτ Νταβούτογλου, 2010, 786.

πλαίσια, πρώτα εντός της πιθανής ένταξης της στην ΕΟΚ και αργότερα με νέα υποψηφιότητα για ένταξη στην ΕΕ.²³

Αυτή η υποστήριξη ήταν στρατηγικής σημασίας από την Γερμανία για την Τουρκία, τόσο γεωγραφικά όσο και οικονομικά, με τη δυνατότητά να ενισχύσει την ευρωπαϊκή σταθερότητα και ευημερία. Η Γερμανία υπερασπίστηκε με συνέπεια τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας, υπογραμμίζοντας τα οφέλη της στενότερης συνεργασίας για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, των πολιτιστικών ανταλλαγών και της γεωπολιτικής σταθερότητας.²⁴ Επιπλέον, η υποστήριξη της Γερμανίας υπογράμμισε τη δέσμευσή της για την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, χωρίς αποκλεισμούς, την προώθηση του διαλόγου και τη γεφύρωση των πολιτιστικών χασμάτων του παρελθόντος. Αυτή η συνεχής υποστήριξη από την πλευρά της Γερμανίας, σηματοδότησε ένα σημαντικό κεφάλαιο γύρω από την περιπλοκότητα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και επισήμανε τη σημασία της προώθησης διασυννοριακών σχέσεων για την επίτευξη συλλογικής ευημερίας και ασφάλειας.

Οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών θορυβήθηκαν, το 2016, όταν η Γερμανία αναγνώρισε τα γεγονότα που συνέβησαν στην Τουρκία το 1915 ως «Γενοκτονία». Εκτός αυτού, η στάση της Γερμανίας απέναντι στην απόπειρα πραξικοπήματος της ούτω καλούμενης Fethullahçi Terör Örgütü (FETO), στην Τουρκία στις 15 Ιουλίου 2016 προκάλεσε μεγάλη κρίση μεταξύ των δύο πλευρών και επιδείνωσε δραματικά τις σχέσεις τους. Η χορήγηση ασύλου από τη Γερμανία σε περισσότερους από 4000 στρατιώτες, δικαστές και δημόσιους υπαλλήλους με διπλωματικά διαβατήρια, την σύλληψη των οποίων ζήτησε η Τουρκία, μετά τις 15 Ιουλίου, είναι ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει η Γερμανία.²⁵ Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκε δήλωση του Προέδρου Ερντογάν στη γερμανική εφημερίδα Die Zeit στις 5 Ιουλίου 2017, στην οποία λέει: «Θα δούμε τη Γερμανία ως τη χώρα που προστατεύει την τρομοκρατία όσο δεν εκδίδει υποστηρικτές του FETO». Η δήλωση αυτή αποτελεί

---

²³ Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU affairs “Chronology Of Turkey-European Union Relations (1959 - 2019)”, 2020.

²⁴ Zeliha Eliaçık, “Turkish-German Relations from Conjunctural Cooperation to the Solution of Structural Issues”, *Seta Perspective*, 2018,3.

²⁵ Giovanni Di Lorenzo., “Sie sollten erst einmal nachschlagen, was das ist, ein Diktator”, Die Zeit, <https://www.zeit.de/2017/28/recep-tayyip-erdogan-g20-gipfel-interview>, 5 Ιουλίου 2017.

έκφραση του βαθμού στον οποίο οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών έχουν γίνει τεταμένες.²⁶

Επιπρόσθετα, η προσπάθεια της Τουρκίας για επέκταση του ρόλου της και η εξαιρετικά αυταρχική συμπεριφορά του Ερντογάν προκάλεσαν νέες δυσκολίες και εμπόδια για τις σχέσεις των δύο χωρών. Η φιλελεύθερες αντιλήψεις των γερμανικών κυβερνήσεων και τις γερμανικής κοινής γνώμης φάνηκαν να μην αποδέχονται την αυταρχική στροφή της Τουρκίας. Ένα παράδειγμα είναι η αντίδραση του Ερντογάν στα γεγονότα του Taksim Gezi Park το 2013, όπου η γερμανική κοινή γνώμη στήριξε τους διαδηλωτές και αντιμετώπισε την αστυνομική βία εναντίον τους, καταφέροντας να ακυρωθούν τα κυβερνητικά σχέδια και να ανασταλούν προσωρινά οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Άλλα θέματα που προκαλούν ενόχληση στην Τουρκία από την πλευρά της Γερμανίας περιλαμβάνουν την ελευθερία έκφρασης κριτικής κατά του Ερντογάν, καθώς και τη δυνατότητα δράσης σε ενημερωτικό και πολιτιστικό επίπεδο για τους Κούρδους.²⁷

Από το 2018 και έπειτα, όμως οι μεταξύ τους σχέσεις εξομαλύνονται και πάλι μέσω διπλωματικού διαλόγου και αμοιβαίας προσπάθειας και των δύο κρατών.²⁸ Η επιδείνωση των σχέσεων με την Άγκυρα έχει σταματήσει την πιθανή απελευθέρωση βίζας και το εκ νέου άνοιγμα των κεφαλαίων για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Η συμφωνία συνασπισμού της Μέρκελ με το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD) ήγειρε εμπόδια στην οποιαδήποτε επανεξέταση αυτών των κεφαλαίων ή την απελευθέρωση της βίζας μέχρι να υπάρξουν αλλαγές στην εσωτερική κατάσταση της Τουρκίας. Το μέρος του κειμένου αυτού που αφορά την Τουρκία ανέφερε:²⁹

Η Τουρκία είναι σημαντικός σύμμαχος της Γερμανίας και γείτονας της ΕΕ, με την οποία έχουμε ποικιλόμορφες σχέσεις. Ως εκ τούτου, έχουμε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μια καλή σχέση με την Τουρκία. Η κατάσταση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία επιδεινώνεται εδώ και πολύ καιρό. Ως εκ τούτου, δεν είμαστε διατεθειμένοι να κλείσουμε κανένα κεφάλαιο στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις ή να ανοίξουμε νέα. Η απελευθέρωση των θεωρήσεων ή η επέκταση της τελωνειακής ένωσης

---

²⁶ Οπ.π.

²⁷ DW, «Κλίμα φόβου για τους δημοσιογράφους στην Τουρκία», 03 Μάιου 2017.

²⁸ Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, “Relations between Türkiye and the Federal Republic of Germany”, τελευταία πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2024.

²⁹ Stephen F. Szabo, “Germany and Turkey: The unavoidable Partnership”, *Brookings*, 2018,13.

θα είναι δυνατή μόνο όταν η Τουρκία εκπληρώσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις.³⁰

3.1 Οι «Τρείς Γενιές» Τούρκων στη Γερμανία

Όσον αφορά την ύπαρξη Τούρκων στη Γερμανία, η Γερμανία κατέχει το μεγαλύτερο αριθμό Τούρκων μεταναστών σε ευρωπαϊκές χώρες. Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, γίνεται μια κατηγοριοποίηση των ατόμων που βρίσκονται στη Γερμανία σε τρεις κατηγορίες. Η «Πρώτη Γενιά» αφορά τα άτομα που μετανάστευσαν κατά την «Συμφωνία περί προσωρινής εργασίας», τη δεκαετία του 1960. Οι απόγονοι των πρώτων μεταναστών αποτελούν τη «Δεύτερη Γενιά». Η «Τρίτη Γενιά» αποτελείται από τους απογόνους της «Δεύτερης Γενιάς». Εκεί, το γερμανικό στοιχείο φαίνεται να υπερισχύει και πλέον γίνεται λόγος για Γερμανούς-Τούρκους.³¹ Εκτός αυτού, η Γερμανία αποτελεί μια ισχυρή επενδυτική δύναμη για το Τουρκικό κράτος με πολυάριθμες γερμανικές επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται στην Τουρκία.³²

Σχετικά με την «Πρώτη Γενιά» τούρκων στη Γερμανία, όπως ήδη αναφέρθηκε αφορά τους λεγόμενους «Προσωρινούς Εργαζόμενους» (Gastarbeiters). Όπως αναφέρει η Kursat Ahlers:

Η πλειοψηφία των Τούρκων Gastarbeiter προέρχονταν από αγροτικές και οικονομικά υπανάπτυκτες περιοχές. Όσοι προέρχονταν από την αστική εργατική τάξη (το ένα τρίτο) είχαν μόλις πρόσφατα μεταναστεύσει από την ύπαιθρο και δεν είχαν καθιερωμένο ιστορικό αστικής ενσωμάτωσης πριν εγκαταλείψουν την Τουρκία. Ακόμη και στη δεκαετία του 1990, πολλοί βιομηχανικοί εργάτες στις τουρκικές πόλεις είναι μετανάστες πρώτης ή δεύτερης γενιάς από αγροτικές περιοχές.³³

---

³⁰ “Ein neuer Aufbruch für Europa Eine neue Dynamik für Deutschland Ein neuer Zusammenhalt für unser Land: Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD,” February 7, 2018, 152-53, <https://www.ndr.de/nachrichten/koalitionsvertrag228.pdf>.

³¹ Ebru Demirkol, “German Turks return to the homeland: The migration of third generation German-Turks to Turkey” (MA thesis, Istanbul bilgi University, 2019).

³² Amanda Paul, Juliane Schmidt, “Turkey’s relations with Germany and the EU: Breaking the vicious circle” *European Policy Center*, (2017), 1.

³³ Elcin Kursat-Ahlers. *The Turkish minority in German society*, Turkish Culture in German Society Today. (Berghahn Books, 1996), 113-135.

Επομένως, όσοι επέλεξαν τη Γερμανία ως νέα χώρα εγκατάστασης, το έκαναν για να αποκτήσουν οικονομική σταθερότητα και μια καλύτερη ποιότητα ζωής, κάτι το οποίο δεν ήταν εφικτό, λόγω της κοινωνικοπολιτικής κατάστασης στην Τουρκία. Το πρώτο κύμα μετανάστευσης αποτελούταν κυρίως από άνδρες ηλικίας μεταξύ είκοσι και τριάντα εννέα ετών, οι οποίοι ήταν σχετικά ειδικευμένοι και μορφωμένοι σε σύγκριση με τον μέσο εργαζόμενο πληθυσμό στην Τουρκία και από τις οικονομικά πιο ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας. Το ποσοστό των αγροτικών μεταναστών σε αυτή την ηλικία ήταν μόλις 17,2%. Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1960, η πρόσληψη αποτελούνταν κυρίως από αγροτικούς εργάτες. Μέχρι το 1961, συνολικά 7.116 Τούρκοι είχαν μεταναστεύσει στη Γερμανία για να γίνουν μετανάστες εργάτες.³⁴

Η δεύτερη γενιά μεταναστών αποτελείται από παιδιά της πρώτης γενιάς μεταναστών. Τα άτομα αυτά ενώνονται με τις οικογένειές τους, μετά το 1970, μέσω προγραμμάτων επανένωσης οικογενειών στη Γερμανία. Αυτό προκάλεσε μεγάλη αύξηση του αριθμού των παιδιών με τουρκική καταγωγή στη Γερμανία. Αυτά τα παιδιά μπορούν να χωριστούν σε τρεις ομάδες: εκείνα που γεννήθηκαν από τις οικογένειές τους στη Γερμανία και έμειναν εκεί για εκπαίδευση, εκείνα που γεννήθηκαν στην Τουρκία ή τη Γερμανία αλλά έζησαν στην Τουρκία κατά την πρώιμη παιδική τους ηλικία και εκείνα που γεννήθηκαν και εκπαιδεύτηκαν στην Τουρκία και ποτέ δεν ενώθηκαν με τις οικογένειές τους στη Γερμανία.³⁵

Η τρίτη γενιά, είναι τα παιδιά των ατόμων που αποτελούν τους μετανάστες δεύτερης γενιάς και γεννήθηκαν κυρίως μετά τη δεκαετία του 1990. Αυτή η ομάδα παιδιών αφορά παιδιά, που ήταν κυρίως γεννημένα στη Γερμανία και επισκεπτόταν την Τουρκία κατά τη διάρκεια καλοκαιρινών διακοπών με την οικογένειά τους. Αυτή η ομάδα είχε το πλεονέκτημα ότι μεγάλωνε σε δίγλωσσο περιβάλλον, γεγονός που έκανε τα επόμενα χρόνια τους στη Γερμανία πολύ πιο εύκολα. Πολλά παιδιά μιλούσαν γερμανικά και τουρκικά στο σπίτι, αλλά μπορεί να ειπωθεί ότι μερικοί

---

³⁴ Nilay Kılınç, “The Second-Generation Turkish-Germans Return 'Home': Gendered Narratives of Renegotiated Identities”. *Lund University*, 2013.

³⁵ Hale Ünverir, “Survival Strategies of Second Generation Turkish Returnees from Germany”, (MA Thesis, Bilgi University, 2008).

γονείς προσπάθησαν να μιλήσουν μόνο τουρκικά στο σπίτι με τη σκέψη ότι τα παιδιά τους δεν πρέπει να ξεχνούν τη μητρική τους γλώσσα.³⁶

3.2 Η Συμφωνία περί προσωρινής εργασίας 1961

Στη σύγχρονη εποχή, η σχέση μεταξύ Τουρκίας και Γερμανίας αναπτύσσεται από τη δεκαετία του 1960. Συγκεκριμένα, στις 30 Οκτωβρίου 1961 υπεγράφη εργασιακή συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Γερμανίας. Η Γερμανία επιθυμούσε, όπως προαναφέρθηκε, την ανασυγκρότηση της χώρας μετά τις συνέπειες που άφησε πίσω του ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Ένεκα αυτού υπήρξε ανάγκη εισροής εργατικού δυναμικού προς τη Γερμανία. Η Γερμανία είχε ξεκινήσει και άλλες συμφωνίες τέτοιου τύπου ήδη από το 1955, με πρώτο το κράτος της Ιταλίας. Μετά την συμφωνία με την Τουρκία ακολούθησαν και άλλα κράτη, όπως, το 1963 το Μαρόκο, το 1964 η Πορτογαλία, και το 1968 η Γιουγκοσλαβία.³⁷

Το τούρκικο κράτος εκμεταλλεύτηκε αυτή την ευκαιρία, με σκοπό να εξάγει μέρος του ανθρώπινου δυναμικού της επικράτειας, πράγμα που θα μείωνε το δείκτη ανεργίας στο εσωτερικό της χώρας. Το πρώτο κύμα που θα εξυπηρετούσε το σκοπό αυτής της συμφωνίας, μεταξύ Τουρκίας και Γερμανίας, είχε αφετηρία το σιδηροδρομικό σταθμό του Sirkeci στην Κωνσταντινούπολη.³⁸

Η πλειονότητα των Τούρκων πολιτών που αποφάσιζαν να συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία, ανήκαν σε οικονομικά υπανάπτυκτες οικογένειες. Συνήθως, οι οικογένειες αυτές μετακινούνταν από την επαρχία στις μεγαλύτερες πόλεις προς αναζήτηση καλύτερων ευκαιριών εργασίας. Η μετακίνηση στη Γερμανία, φάνταζε πολλά υποσχόμενη καθώς, οι συνθήκες και η ανταμοιβή επί της εργασίας θα τους πρόσφερε καλύτερες συνθήκες βιοτικού επιπέδου.³⁹ Οι εργάτες αυτοί, προερχόταν κυρίως από χωριά της κεντρικής Τουρκίας ή από παράκτιες περιοχές της Μαύρης

---

³⁶ M.R. Widhiasti & M. Budianta, "Heimat for three generations of immigrants in Germany: An analysis of Turkish-German films", *Cultural Dynamics in a Globalized World*, (2018), 247.

³⁷ Cornelia Wilhelm, *Migration, Memory, and Diversity: Germany from 1945 to the Present*, (Berghahn Books, 2017).

³⁸ Şule Toktaş, "Introduction: 50 Years of Emigration from Turkey to Germany - A Success Story?", *Journal of International Affairs* 17 (2012), 5-9.

³⁹ Elcin Kürsat- Ahlers, "The Turkish Minority in German Society" in *Turkish Culture in German Society*. (Berghahn Books, 1996), 113-136.

Θάλασσας, όπου δούλευαν ως αγρότες.⁴⁰ Μετά το πέρας της εργασίας τους στη Γερμανία, υπήρχε η προοπτική να επιστρέψουν στην Τουρκία, και να ενισχύσουν, με την αποκτηθείσα εμπειρία τους, την εγχώρια βιομηχανία.

Όσοι επέλεξαν να μεταναστεύσουν στη Γερμανία κατά την Μεταπολεμική περίοδο είχαν την ιδιότητα του «Εργαζόμενου επισκέπτη» (Guest worker/Gastarbeiter). Έπειτα αυτού, όσοι είχαν επιστρέψει στην Τουρκία αλλά επέλεξαν να γυρίσουν στη Γερμανία προκειμένου να επανασυνδεθούν με την οικογένεια τους ή να εκπατριστούν, δημιούργησαν μια άλλη ονομασία για αυτές τις ομάδες (Εκπατρισμένοι για δουλειά, φοίτηση, προσφυγιά/αναζήτηση ασύλου), τους λεγόμενους «Ευρω-Τούρκους» (Euro-Turks). Οι Τούρκοι μετανάστες εργαζόταν σε τομείς όπως οι κατασκευές, οι τεχνικές βιομηχανίες και η αυτοκινητοβιομηχανία.⁴¹

Η στρατηγική προσλήψεων εργατικού δυναμικού της Γερμανίας στόχευε σε βραχυπρόθεσμες συμβάσεις εργασίας προσωρινού χαρακτήρα. Έτσι, θα εξυπηρετούσε και την ελαχιστοποίηση της κυβερνητικής δέσμευσης. Η Γερμανία, δηλαδή, εξ αρχής δεν έδειξε καμία διάθεση για μελλοντική επέκταση των συμβάσεων εργασίας. Οι ακαδημαϊκοί έχουν επικρίνει την προσέγγιση της Γερμανίας, η οποία αρνήθηκε να χαρακτηρίσει το καθεστώς της ως έθνος υποδοχής μεταναστών, παράλληλα με την αποτυχία της να αντιμετωπίσει καθήκοντα και υποχρεώσεις που σχετίζονται με την ένταξη.⁴²

3.3 Από την προσωρινή εργασία στην μόνιμη εγκατάσταση

Μετά τη συμφωνία εργασίας του 1961, τα κύματα μετανάστευσης αυξήθηκαν. Το ύψος των ατόμων που ζούσε στο εξωτερικό άγγιζε το έξι τις εκατό του Τουρκικού πληθυσμού. Κατά το έτος 1967, εννέα χιλιάδες εργαζόμενοι στάλθηκαν από την Υπηρεσία Απασχόλησης της Τουρκίας σε χώρες του εξωτερικού, ενώ 900.000 βρισκόταν σε λίστα αναμονής. Αρκετοί εργαζόμενοι επέλεξαν να μετακινηθούν

---

⁴⁰ Ayhan Kaya & Ferhat Kentel, "Euro Turks, A Bridge or a Breach Between Turkey and the European Union. A Comparative Study of German-Turks and French-Turks", OSCE Conference on Tolerance and the Fight against Racism, Xenophobia and Discrimination, 2004.

⁴¹ Karen Schönwälder, "Why Germany's guestworkers were largely Europeans: The selective principles of post-world labour recruitment policy", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 27, no. 2, 2004.

⁴² James D. Ingram, and Triadafilos Triadafilopoulos. "Rights, Norms, and Politics: The Case of German Citizenship Reform." *Social Research* 77, no. 1 (2010): 353–82.
<http://www.jstor.org/stable/40972254>.

παράνομα, καθώς η διαδικασία απόκτησης διαβατηρίου, βίζας ή άδειας εργασίας παρουσίαζε αρκετές δυσκολίες.⁴³

Από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα, οι μορφές μετανάστευσης παίρνουν άλλη υπόσταση, με σκοπό όχι πλέον την προσωρινή εργασία και έπειτα την πιθανή εγκατάσταση στη χώρα, αλλά την επανένωση με την οικογένεια και την προσφυγιά. Η επιθυμία της μετανάστευσης προς αναζήτηση εργασίας παραμένει, αλλά παίρνει την υπόσταση της λαθρομετανάστευσης, καθώς τα άτομα αδυνατούν να αποκτήσουν τα απαραίτητα έγγραφα για τη διεξαγωγή της διαδικασίας με νόμιμο τρόπο.⁴⁴

Το 1973, η υφήλιος βρέθηκε αντιμέτωπη με τις πολιτικό-οικονομικές συνέπειες της πετρελαϊκής κρίσης. Ένα από τα αποτελέσματα αυτής ήταν η διαρκής αύξηση εισροών ξένων εργατών στις ευρωπαϊκές χώρες και η επικείμενη αύξηση του δείκτη ανεργίας. Το Νοέμβριο του 1973, η Γερμανική Κυβέρνηση απαγόρευσε τη μετανάστευση προς τη χώρα αναστέλλοντας όλες τις προηγούμενες συμφωνίες με εξαίρεση τα μέτρα που προέβλεπαν την ελευθερία εργασίας. Μέσω αυτού, η ζήτηση για εργατικά χέρια ολοκληρώνεται με την πραγματοποίηση του λεγόμενου “Anweberstop”.⁴⁵ Παρά το γεγονός ότι οι υπήκοοι άλλων χωρών, όπως αυτοί της Ισπανίας ή της Ιταλίας, επέστρεψαν στις χώρες τους μαζικά, ως συνέπεια της δύσκολης οικονομικής κατάστασης, τα νούμερα των Τούρκων μεταναστών παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα.

Η προτίμηση της Γερμανίας για τους Ευρωπαίους μετανάστες, μέσω των συμφωνιών που σύναψε μετά το 1961, ήταν επηρεασμένη από τις ανησυχίες για τον έλεγχο των μεταναστευτικών κινήσεων και την πολιτισμική συμβατότητα.. Η απόσταση, τόσο γεωγραφικά όσο και πολιτικά, έπαιξε καίριο ρόλο, καθώς οι γερμανικές αρχές προτιμούσαν τους μετανάστες που θα μπορούσαν εύκολα να επιστρέψουν στην πατρίδα τους αν χρειαζόταν.⁴⁶ Οι Τούρκοι, λοιπόν, θεωρούμενοι ως δυνητικοί μόνιμοι μετανάστες, αντιμετώπισαν στερεότυπα και προκαταλήψεις σχετικά με τη νοοτροπία, τον χαρακτήρα και τον τρόπο ζωής τους, τα οποία

---

⁴³Ahmet İcduygu, "50 Years After the Labour Recruitment Agreement with Germany: The Consequences of Emigration for Turkey". *Journal of International Affairs* 17 (2012): 11-13.

⁴⁴ Yaşar Aydın, "The Germany Turkey Migration Corridor: Refitting policies for a transnational age", *Transatlantic Council on Migration*, 2016, 4.

⁴⁵Meltem Müftüleri-Bac, *Turkey's Relations with a changing Europe*, (Manchester University Press, 1997).

⁴⁶ Karen Schönwälder., "Why Germany's guestworkers were largely Europeans: The selective principles of post world labour recruitment policy", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 27, no. 2, 2004, 250.

θεωρήθηκαν ασυμβίβαστα με τις γερμανικές αξίες. Αυτή η προκατάληψη ήταν εμφανής στη συγχώνευση διαφορετικών ομάδων, κάτω από ετικέτες όπως «Τουρκογερμανοί», αντανακλώντας πιθανές υποθέσεις σχετικά με τις δυνατότητες αφομοίωσης και ενσωμάτωσής τους σε σύγκριση με τα άτομα ευρωπαϊκής καταγωγής.⁴⁷

Οι ήδη εγκαταστημένοι Τούρκοι εργαζόμενοι, λόγω δυσχαιρών οικονομικών συνθηκών στη χώρα τους, δεν επιθυμούσαν τον επαναπατρισμό. Αντ' αυτού επιδίωκαν να φέρουν και την οικογένειά τους στη χώρα τοποθέτησής τους. Την περίοδο εκείνη, η Γερμανία υποστήριζε ρητά, ότι δε πρόκειται για μια χώρα μετανάστευσης. Σύμφωνα με τα στατιστικά όμως, ο πληθυσμός μετακίνησης από την Τουρκία προς τη Γερμανία ανέρχεται σε 600.000 το 1972, 2.000.000 κατά τη δεκαετία του 1980, ενώ παράλληλα παρουσίασε νέα άνοδο σε 2.900.000 κατά τη δεκαετία του 1990 και 3.500.000 μέχρι το 2010.⁴⁸

Με το πέρασμα των χρόνων έπαψε πια να υπάρχει η πεποίθηση, μεταξύ των Τούρκων μεταναστών, ότι η παρουσία τους στη Γερμανία θα ήταν πρόσκαιρη και ότι θα επέστρεφαν κάποια στιγμή στη πατρίδα τους. Έτσι, προχώρησαν σε προγράμματα για οικογενειακή επανένωση, τα οποία οδήγησαν στη Γερμανία τις γυναίκες και τους συγγενείς των πρώτων Τούρκων μεταναστών. Εξάλλου, τα ποσοστά γεννήσεων των οικογενειών των Τούρκων μεταναστών ήταν και παραμένουν τα πιο υψηλά, μεταξύ των υπολοίπων ξένων εργατών στη Γερμανία, αλλά και σε σύγκριση με αυτά των ίδιων των Γερμανών.⁴⁹ Με βάση τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία, που αφορούν το ύψος της τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία δημιουργούνται νέες ανάγκες που φέρουν κοινωνικό χαρακτήρα. Τα παιδιά αυτών των οικογενειών έπρεπε να ενταχθούν σε μια διαδικασία ενσωμάτωσης στη χώρα υποδοχής. Έτσι, η παρουσία μεταναστών στα γερμανικά σχολεία σημείωσε ανοδική τάση.⁵⁰

Πέρα από την πολιτική άποψη είναι σημαντικό να γίνει αναφορά και στην άποψη της κοινής γνώμης στην ένταξη των μεταναστευτικών ροών από την Τουρκία στο εσωτερικό της Γερμανίας. Η παρουσία ενός μεγάλου αριθμού ξένων μεταναστών στη Γερμανία και ειδικότερα η παρουσία των ατόμων μιας συντηρητικής θρησκείας,

---

⁴⁷ Όπ.π., 250.

⁴⁸ Dietrich Thränhardt, "Immigrant Cultures, State Policies and Social Capital Formation in Germany, *Journal of Comparative Policy Analysis*", Research and Practice, 6:2, 2004, 159-183

⁴⁹ Όπ.π. 159-183.

⁵⁰ Nielsen E. Ostergaard, *Transnational Politics Turks and Kurds in Germany*, (Routledge, 2003).

όπως η μουσουλμανική, έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων και αντιπαραθέσεων στη Γερμανική κοινωνία. Καταρχάς, παρόλο που οι ξένοι μετανάστες αποτελούν ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού, οι κυβερνήσεις και η κοινωνία στη Γερμανία, για πολλές δεκαετίες, δεν θεωρούσαν τη χώρα ως μεταναστευτική. Αυτό αποτυπώνεται και στον τρόπο με τον οποίο για πολλά χρόνια οι Γερμανοί αποκαλούσαν τους μετανάστες που ζούσαν στη χώρα, δηλαδή ως προσωρινούς εργάτες (Gastarbeiter), ξένους υπαλλήλους (ausländische Arbeitnehmer), ξένους συμπολίτες (ausländische Mitbürger), ή τέλος, πιο συχνά, απλά ξένους (Ausländer).⁵¹

Σύμφωνα με διάφορες έρευνες είτε του Τύπου ή διαφόρων υπηρεσιών δημοσκοπήσεων, έχει διαμορφωθεί η άποψη ότι οι Τούρκοι συγκαταλέγονται, μαζί με τους Πακιστανούς ή τους Αφρικανούς, στους ξένους που χαρακτηρίζονται ως ανεπιθύμητοι από το μεγαλύτερο κομμάτι του Γερμανικού πληθυσμού.⁵² Αντίστοιχες έρευνες αναφέρουν ότι η γερμανική κοινωνία έχει την πεποίθηση ότι οι μουσουλμάνοι δεν είναι πρόθυμοι να αφομοιώσουν τη γερμανική κουλτούρα και συνεπώς δεν μπορούν να γίνουν Γερμανοί πολίτες, ενώ το εβδομήντα τοις εκατό της γερμανικής κοινής γνώμης θεωρεί ότι οι σχέσεις μεταξύ των Μουσουλμάνων και των Δυτικών κρατών είναι άσχημες, πράγμα που αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη.⁵³

Από το 1979 μέχρι και το 2001, η μετανάστευση των Τούρκων στη Γερμανία παίρνει τη μορφή της αναζήτησης ασύλου. Οι λόγοι που ώθησαν τα άτομα στην αναζήτηση πολιτικού ασύλου ήταν η πολιτική κατάσταση στη χώρα σε συνδυασμό με το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1980.⁵⁴ Το στρατιωτικό καθεστώς περιόρισε τις πολιτικές ελευθερίες των ατόμων και την ελευθερία του τύπου, ενώ μείωσε παράλληλα και την επιρροή των εργατικών συνδικάτων.

Τίθεται όμως η διαφοροποίηση της ορολογίας, μεταξύ ενός πρόσφυγα και ενός οικονομικού μετανάστη. Υπάρχει επιπλέον, και η υποψία του ατόμου προς ψευδή αναζήτηση ασύλου, με σκοπό την είσοδο και εγκατάσταση στη χώρα υποδοχής προκειμένου να γίνει κομμάτι της Τουρκικής κοινότητας σε αυτή. Ένας ακόμη τρόπος

---

⁵¹ Οπ.π.

⁵² Muslims in the E.U, Cities Report: Germany, 55.

⁵³ Οπ.π., 55

⁵⁴ Nielsen E. Ostergaard, *Transnational Politics Turks and Kurds in Germany*, (Routledge, 2003).

επίτευξης αυτού του σκοπού είναι μέσω του γάμου με κάποιο Τούρκο κάτοικο της Γερμανίας.⁵⁵

Αναζήτηση ασύλου ως μορφή εγκατάστασης στη Γερμανία παρατηρείται και μετά την απόπειρα πραξικοπήματος το 2016. Την περίοδο εκείνη, η τουρκική κυβέρνηση καταστέλλει τις φωνές των αντιφρονούντων, ακόμα και στα μέσα ενημέρωσης, φυλακίζοντας χιλιάδες ανθρώπους που φέρονται να έχουν δεσμούς με το κίνημα Χιζμέτ. Η Τουρκία κατηγορεί τον ηγέτη του κινήματος Χιζμέτ, τον εξόριστο κληρικό Φετουλάχ Γκιουλέν, ως εγκέφαλο του αποτυχημένου πραξικοπήματος. Πολλοί οπαδοί του Γκιουλέν, καθώς και άλλα μέλη της αντιπολίτευσης, αναγνωρίζουν ότι κινδυνεύουν στην Τουρκία και έκτοτε έχουν αναζητήσει ασφάλεια μέσω αιτήσεων ασύλου με προσφυγή στο εξωτερικό.⁵⁶

Ο αριθμός των Τούρκων που ζητούν άσυλο στη Γερμανία αυξήθηκε δραστικά από το 2016. Μεταξύ 2013 και 2015, μόνο περίπου 1.800 Τούρκοι ζητούσαν άσυλο στη Γερμανία κάθε χρόνο. Ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε 5.742 το 2016, σύμφωνα με τη Γερμανική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων (BAMF).⁵⁷ Το 2017 υποβλήθηκαν 8.483 αιτήσεις. Μεταξύ Ιανουαρίου και Νοεμβρίου 2018, 10.075 άτομα από την Τουρκία υπέβαλαν αιτήσεις ασύλου στη Γερμανία. Περίπου στα δύο πέμπτα όλων των αιτούντων χορηγήθηκε κάποια μορφή προστασίας. Περίπου το ένα τέταρτο όλων των Τούρκων αιτούντων άσυλο, που αποτελούταν από 2.650 περιπτώσεις, αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες, σύμφωνα με στοιχεία της BAMF, ενώ περισσότεροι από 600 έλαβαν πλήρες άσυλο. Περίπου 50 έλαβαν επικουρική προστασία και σε άλλους 50 επιτράπη να παραμείνουν στη Γερμανία με προσωρινή απαγόρευση απέλασης. Περίπου 4.000 απορρίφθηκαν εντελώς και άλλες 1.000 υποθέσεις έκλεισαν για άλλους λόγους όπως οικειοθελής επιστροφή.⁵⁸

---

⁵⁵ İçduygu, Ahmet "50 Years After the Labour Recruitment Agreement with Germany: The Consequences of Emigration for Turkey". *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs* 17 (2012), 17.

⁵⁶ Sertan Anderson, "Every second Turkish asylum seeker heads to Germany", *Infomigrants*, 11 Ιανουαρίου 2019 <https://www.infomigrants.net/en/post/14462/every-second-turkish-asylum-seeker-heads-to-germany>.

⁵⁷ Johannes Graf, "Migration Monitoring: Educational and Labor Migration to Germany", Federal Office for Migration and Refugees, 2018.

⁵⁸ Οπ.π.

3.4 1988-1999: Αλλαγές στο μεταναστευτικό

Μεταξύ 1988 και 1999, η Τουρκία υπέστη σημαντικές αλλαγές στη δυναμική της μετανάστευσης. Η Τουρκία γνώρισε αξιοσημείωτη αύξηση της εισροής προσφύγων από γειτονικές περιοχές όπως το Ιράκ, το Ιράν και τα Βαλκάνια.⁵⁹ Ως συμβαλλόμενο μέρος των διεθνών συμβάσεων για την προστασία των προσφύγων, η Τουρκία τήρησε τη δέσμευσή της να παρέχει άσυλο σε όσους έχουν ανάγκη, αν και αντιμετωπίζει τις προκλήσεις της ένταξης των προσφύγων στην κοινωνία της. Ζητήματα όπως η πρόσβαση στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και την απασχόληση προέκυψαν ως σημαντικές ανησυχίες, αντανακλώντας την πολυπλοκότητα της επανεγκατάστασης των προσφύγων.

Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία γνώρισε σημαντικές εκροές ανθρώπων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Οι πολιτικές αναταράξεις, οι οικονομικές δυσκολίες και οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις ώθησαν άτομα και οικογένειες να αναζητήσουν ευκαιρίες στο εξωτερικό, συμβάλλοντας σε ένα σημαντικό κύμα μετανάστευσης. Οι οικονομικοί παράγοντες διαδραμάτισαν καίριο ρόλο στην προώθηση της μετανάστευσης, με πολλούς να αναζητούν καλύτερες προοπτικές βιοπορισμού και ευκαιρίες απασχόλησης σε χώρες που προσφέρουν πιο σταθερό οικονομικό περιβάλλον. Επιπλέον, μειονοτικές ομάδες και διανοούμενοι που αντιμετωπίζουν διώξεις ή καταστολή αναζήτησαν καταφύγιο σε άλλα έθνη, τροφοδοτώντας περαιτέρω τη μεταναστευτική ροή.⁶⁰

Η μετανάστευση από την Τουρκία πραγματοποιήθηκε μέσω διαφόρων διαύλων, συμπεριλαμβανομένων νόμιμων οδών, όπως βίζες εργασίας και προγράμματα οικογενειακής επανένωσης, καθώς και παράτυπων μεταναστευτικών οδών. Αυτό το ευρύ φάσμα μεταναστευτικών προτύπων υπογράμμισε τη δυναμική φύση της μετακίνησης του πληθυσμού της Τουρκίας και τη διασύνδεσή της με τις παγκόσμιες μεταναστευτικές τάσεις. Η αλλαγή του νόμου περί ιθαγένειας στη

⁵⁹ Lamis Abdelaaty, “Refugees and Guesthood in Turkey”, *Journal of Refugee Studies*, 34, 3, (2021), 2828.

⁶⁰ Norbert Cyrus et al., “Active Civic Participation of Immigrants in Germany”, *Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes*, (2005), 16-18.

Γερμανία το 1999 είχε ως στόχο τη μεταρρύθμιση των κανόνων ιθαγένειας της χώρας, που ιστορικά βασίζονται στο *jus sanguinis* (δικαίωμα αίματος).⁶¹

Η αλλαγή στον νόμο αυτό, εισήγαγε την ιθαγένεια με δικαίωμα γέννησης, επιτρέποντας στα παιδιά που γεννιούνται στη Γερμανία από μη Γερμανούς γονείς να αποκτήσουν γερμανική υπηκοότητα εάν γεννήθηκαν στη χώρα και εάν ο ένας γονέας ήταν νόμιμος κάτοικος για τουλάχιστον οκτώ χρόνια. Διευκόλυne την πολιτογράφηση, μειώνοντας τις απαιτήσεις διαμονής σε οκτώ χρόνια και προσφέροντας μικρότερη περίοδο αναμονής για όσους ολοκληρώνουν μαθήματα ένταξης. Η διπλή υπηκοότητα επιτρεπόταν υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένης της αίτησης πριν από την ηλικία των 23 ετών για όσους αποκτούν δευτέρα ιθαγένεια με τη γέννηση.⁶² Οι μεταβατικές διατάξεις αφορούσαν το καθεστώς των ατόμων που επηρεάζονται από τις αλλαγές, με στόχο τον εκσυγχρονισμό των νόμων περί ιθαγένειας, την προώθηση της ενσωμάτωσης και την εξυπηρέτηση του ποικίλου πληθυσμού της Γερμανίας.

Αν εξεταστεί πιο συγκεκριμένα η αναθεώρηση του νόμου, ο οποίος ψηφίστηκε από τα δύο νομοθετικά σώματα τον Μάιο του 1999, τα παιδιά που θα αποκτούν Γερμανική υπηκοότητα με βάση την αρχή του εδάφους θα διατηρούν την εθνικότητα των γονιών τους μέχρι την ενηλικίωσή τους (στην ηλικία των 18) και από αυτό το σημείο θα έχουν στη διάθεσή τους ένα διάστημα πέντε ετών προκειμένου να επιλέξουν ποια από τις δύο υπηκοότητες θα διατηρήσουν.⁶³ Η διπλή υπηκοότητα θα αποθαρρύνεται επίσης κατά την απονομή υπηκοότητας διά της πολιτογράφησης των ξένων, ενώ θα υπάρχουν επιπλέον κριτήρια σε σχέση με τη γνώση της Γερμανικής γλώσσας, την επαγγελματική κατάσταση και την αφοσίωση των αιτούντων στο Σύνταγμα. Είναι επίσης, σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι για να καταφέρει κάποιος να αποκτήσει την γερμανική ιθαγένεια, τα παραπάνω κριτήρια δεν αρκούν. Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να υποβληθούν σε εξετάσεις επάρκειας γνώσης της γερμανικής γλώσσας. Συγκεκριμένα, υπάρχει μεγάλο ποσοστό τούρκων που δεν

---

⁶¹ Ingram, James D., and Triadafilos Triadafilopoulos. "Rights, Norms, and Politics: The Case of German Citizenship Reform." *Social Research* 77, no. 1 (2010): 353–82.

⁶² Οπ.π. 353-82.

⁶³ Norbert Cyrus et al., "Active Civic Participation of Immigrants in Germany", *Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes*, (2005), 16-18.

πληρούν το κριτήριο αυτό, της ικανοποιητικής γνώσης της γλώσσας, άρα αυτόματα αποκλείονται και από τη δυνατότητα να αποκτήσουν τη γερμανική υπηκοότητα.⁶⁴

Απαραίτητο κρίνεται να γίνει και μια αναφορά στις διαδικασίες που αφορούν τις εκλογικές διαδικασίες στην γερμανική επικράτεια. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται περιορισμοί που αφορούν τη συμμετοχή στην πολιτική διαδικασία. Οι προσπάθειες για την παροχή δικαιώματος ψήφου και συμμετοχής των μεταναστών σε κοινοτικά ή δημοτικά συμβούλια προσέκρουσε στις απαγορεύσεις που τίθεται από το Γερμανικό Σύνταγμα. Εντούτοις, στους μετανάστες στη Γερμανία, έστω και εάν δεν έχουν Γερμανική υπηκοότητα, παρέχονται θεμελιώδη πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα όπως της ελευθερίας της έκφρασης και της θρησκευτικής ελευθερίας, αλλά και το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Αποτέλεσμα αυτού είναι να μπορούν οι Τούρκοι της Γερμανίας να συμμετέχουν σε υπάρχουσες Γερμανικές πολιτικές ενώσεις ή να ιδρύουν δικές τους.⁶⁵

3.5 Τα ποσοστά Τούρκων μεταναστών σε Ευρωπαϊκές χώρες

Η μετανάστευση της Τουρκίας προς την Ευρώπη αποτελεί σημαντικό δημογραφικό φαινόμενο με εκτεταμένες κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές επιπτώσεις. Οι μεταναστευτικές ροές από την Τουρκία προς την Ευρώπη έχουν διαμορφωθεί από διάφορους ιστορικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Η κατανόηση των στατιστικών πτυχών της τουρκικής μετανάστευσης στην Ευρώπη απαιτεί μια πολύπλευρη ανάλυση των τάσεων του πληθυσμού, των προτύπων εγκατάστασης, της ένταξης στην αγορά εργασίας και της κοινωνικής δυναμικής.

Η άφιξη ενός μεγάλου αριθμού Τούρκων στην Ευρώπη προήλθε κυρίως από την άμεση ανάγκη της ταχέως αναπτυσσόμενης οικονομίας της μεταπολεμικής Ευρώπης για εργατικό δυναμικό, το οποίο θα κάλυπτε τις θέσεις εργασίας στις βιομηχανίες και θα αντιμετώπιζε την υφιστάμενη έλλειψη. Από την πλευρά του Τουρκικού Κράτους, η εξαγωγή του υπερβολικού ανθρώπινου δυναμικού του προσέφερε μια ευνοϊκή ευκαιρία για τη μείωση των επιπέδων ανεργίας, ενώ

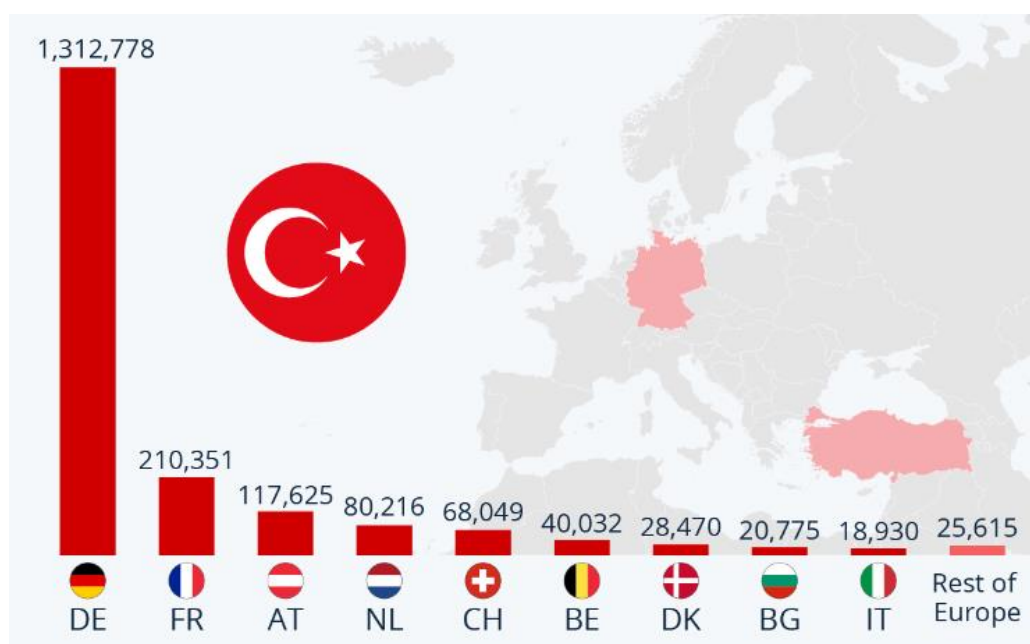
⁶⁴ Anil Merih, "The impact of German Citizenship Reform of 1999 on Turkish immigrants in Berlin" *Research and Training Network Urban Europe*. (2004).

⁶⁵ Norbert Cyrus et al., "Active Civic Participation of Immigrants in Germany", *Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes*, (2005), 16-18.

μακροπρόθεσμα, οι επιστρέφοντες ειδικευμένοι εργάτες θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη μιας εγχώριας βιομηχανίας.⁶⁶

Τούρκοι και Κούρδοι στην Ευρώπη κατοικούν κατά βάση στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Αυστρία και την Ολλανδία. Τα άτομα αυτά, εκτιμούν τις εκπαιδευτικές και οικονομικές δυνατότητες που τους παρέχουν οι χώρες υποδοχής τους. Παρά το γεγονός ότι αντιμετωπίζουν διακρίσεις σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητας τους, θεωρούν ότι τα θετικά της αποδοχής και των ευκαιριών υπερτερούν αυτών των καθημερινών προκλήσεων.⁶⁷

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat), όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, η Ευρώπη φιλοξενεί τουλάχιστον 1,9 εκατομμύρια Τούρκους υπηκόους, με τη Γερμανία να φιλοξενεί τη μεγαλύτερη κοινότητα 1,3 εκατομμυρίων ατόμων. Ακολουθούν η Γαλλία, με 210.351 Τούρκους πολίτες, και η Αυστρία, με 117.625 και άλλες ευρωπαϊκές χώρες με μικρότερη παρουσία τούρκων μεταναστών (βλ. παρακάτω γράφημα).⁶⁸

Πηγή: Δεδομένα της Eurostat, <https://www.statista.com/chart/29975/number-of-turkish-people-in-european-countries/>

⁶⁶ Tol, Gonul, and Yasemin Akbaba. "Islamism in Western Europe: Milli Görüş in Germany." *Interdisciplinary Journal of Research on Religion* 12, no. 6 (2016), 1-16.

⁶⁷ Max Hoffman, Alan Makovsky, and Michael Werz, "The Turkish Diaspora in Europe: Integration, Migration, and Politics", Center for American Progress, (2020): 1.

⁶⁸ Δεδομένα της Eurostat με χρήση στο: <https://www.statista.com/chart/29975/number-of-turkish-people-in-european-countries/>.

Κεφάλαιο 4: Η θέση της Γερμανίας περί της υποψηφιότητας συμμετοχής της Τουρκίας στην Ε.Ε.

Μέχρι τώρα εξετάστηκαν τα απαραίτητα στοιχεία σχετικά με τις σχέσεις Τουρκίας και Ευρώπης, καθώς και με την ύπαρξη Τούρκων μεταναστών στη Γερμανία. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξεταστεί πιο στοχευμένα η θέση της Γερμανίας έναντι της τουρκικής υποψηφιότητας για ένταξη στην ΕΕ, καθώς και ο ρόλος των μεταναστευτικών ομάδων στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.

4.1 Το πλάνο διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Προκειμένου να κατανοήσουμε γιατί είναι σημαντικό να εξετάσουμε την πιθανή ένταξη ενός νέου κράτους στην ΕΕ, όπως είναι η Τουρκία στην προκειμένη περίπτωση, χρειάζεται να αναφερθούμε στην πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ. Η πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ, είναι ένα στρατηγικό πλαίσιο που αποσκοπεί στην μελών ώστε να συμπεριληφθούν νέες χώρες, κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη. Αυτή η πολιτική χρησιμεύει ως μηχανισμός για την προώθηση της σταθερότητας, της ευημερίας και των δημοκρατικών αξιών σε ολόκληρη την ήπειρο. Μέσω μιας σειράς διαρθρωμένων ενταξιακών διαπραγματεύσεων, οι υποψήφιας χώρες καλούνται να προβούν σε σημαντικές πολιτικές, οικονομικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις για να ευθυγραμμιστούν με τα πρότυπα και τους κανονισμούς της ΕΕ. Σε αντάλλαγμα, η ΕΕ προσφέρει οικονομικά κίνητρα, τεχνική βοήθεια και ελεύθερη πρόσβαση στην ενιαία αγορά της. Η πολιτική αυτή, όχι μόνο επεκτείνει τη γεωγραφική εμβέλεια της ΕΕ, αλλά προωθεί επίσης την πολιτιστική πολυμορφία και την οικονομική ανάπτυξη, προωθώντας παράλληλα τις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.⁶⁹

Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει ο Νικόλαος Τζιφάκης, η διαδικασία διεύρυνσης της ΕΕ, επαναριοθετεί τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα τον επανακαθορισμό των «άλλων» σε σχέση με τους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση, ετεροπροσδιορίζεται.⁷⁰ Μέσω της διεύρυνσης της ΕΕ δημιουργείται ένα στρώμα οικονομικής σταθερότητας, η οποία προκύπτει μέσω δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων που επιτάσσονται στα νέο- ενταχθέντα κράτη. Η ενταξιακή διαδικασία, αποτελεί μια χρονοβόρα διαδικασία, καθώς απαιτεί ένα

⁶⁹ Heather Grabbe, “The EU’s Transformative Power: Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe”, 2006.

⁷⁰ Tzifakis, Nick, “EU’s Region-building and Boundary-drawing Policies: The European Approach to the Southern Mediterranean and the Western Balkans”, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9, No.1, (2007), 59.

σύνολο σύνθετων μεταρρυθμίσεων, κάποιες από τις οποίες μάλιστα και με σημαντικό πολιτικό κόστος για τα υποψηφία κράτη μέλη.⁷¹

Είναι απαραίτητο να εξεταστεί το κατά πόσο η διεύρυνση της ΕΕ ήταν αποτέλεσμα μιας επιτακτικής ανάγκης, για την δημιουργία μιας εκτεταμένης ζώνης στην οποία θα προωθείται η ειρήνη και η συνεργασία. Η προσθήκη νέων κρατών παρόλα αυτά συνέβαλλε καθοριστικά στην μεταβολή της μορφής της Ένωσης, δημιουργώντας νέες ανάγκες, δηλαδή στην διαμόρφωση νέων θεσμών και λειτουργιών. Επιπρόσθετα, η νέα αυτή επεκτατική πολιτική χρήζει υλοποίησης πολιτικών και λήψης αποφάσεων που αναδιαμορφώνουν τη εσωτερική διάρθρωση των θεσμικών οργάνων της.⁷²

Ειδικότερα, η ΕΟΚ ξεκίνησε με έξι ιδρυτικά μέλη το 1959. Η πρώτη προσπάθεια επέκτασης λαμβάνει χώρα το 1973 με τρία νέα μέλη. Μάλιστα στη δεκαετία του 1980 συντελέστηκαν διευρύνσεις που ανέβασαν τα πλέον εννέα μέλη της Ένωσης την τρέχουσα περίοδο σε δώδεκα μέλη, με την είσοδο της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Τρία νέα μέλη προστέθηκαν το 1995 με την επέκταση στο βορρά. Η μεγάλη διεύρυνση όμως, πραγματοποιήθηκε το 2004, με την προσθήκη δέκα νέων κρατών μελών.

Για να υλοποιηθεί η προσθήκη αυτών των νέων μελών έπρεπε να ακολουθηθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία. Κάθε κράτος που αιτούνταν εισόδου στην Ένωση, έπρεπε να συμβαδίζει με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, σύμφωνα με τα οποία ορίζεται, σταθερότητα των θεσμών που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράλληλα, εγγυάται μια λειτουργική οικονομία της αγοράς και ικανότητα και προθυμία των υποψηφίων μελών εκπλήρωσης των υποχρεώσεων προσχώρησης. Για να υπάρξει επιτυχία και έγκριση για προσχώρηση, πρέπει να είναι σύμφωνα όλα τα Εθνικά κοινοβούλια σε όλα τα κράτη μέλη στα οποία κοινοποιείται η αίτηση. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να παρέχεται Έγκριση του Συμβουλίου της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με δημοψήφισμα για την υποψήφια χώρα.⁷³ Η επεκτατική πολιτική κινούταν κατά βάση γεωγραφικά, τα τελευταία όμως χρόνια τέθηκε το σενάριο επέκτασης σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης με κύρια

---

⁷¹ Noutcheva, G et. al., “Europeanization and Secessionist Conflicts: Concepts and Theories.” *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, (2004), 21-22.

⁷² Ιωακειμίδης, Π. Κ., *Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση*, Αθήνα :Εκδόσεις Θεμέλιο, 1993: 22.

⁷³ European Parliament, “40 Years of Enlargement, who has joined so far?”, https://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_en.htm.

υποψηφιότητα να λαμβάνουν τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων. Με αυτό τον τρόπο κράτη υπέβαλλαν αιτήσεις για υποψηφιότητα συμμετοχής ένωση. Ένα από αυτά τα κράτη ήταν και η Τουρκία.

4.2 Η ρόλος της Γερμανίας στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ

Στην πολιτική σκηνή της Γερμανίας, μετά τον προσδιορισμό της επεκτατικής πολιτικής με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, η κυβέρνηση του Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD) και του Grünen, υπό την ηγεσία του ομοσπονδιακού καγκελάριου Τζέραρντ Σρόντερ, ήταν θερμός υποστηρικτής της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Στην πραγματικότητα, η Γερμανία επέλεξε ακόμη και την πρόωρη έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων τον Ιούλιο του 2005.⁷⁴

Αυτή η υποστηρικτική στάση της γερμανικής κυβέρνησης ξεκίνησε το 2004 από τον Σρόντερ και τον υπουργό Εξωτερικών Φίσερ και βασίστηκε κυρίως στην πεποίθηση ότι η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ θα αποτελούσε ανάχωμα για τις θεμελιώδεις ισλαμικές δυνάμεις στην Τουρκία. Εκτός αυτού, η Γερμανία θα επωφελοούνταν από την πιθανή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, καθώς η Τουρκία αποτελούσε ένα κίνητρο για εξαγωγές.

Το κύριο κόμμα της γερμανικής αντιπολίτευσης, το CDU, αντιτάχθηκε σθεναρά στην έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία. Η Άνγκελα Μέρκελ, η τότε αρχηγός του κόμματος, προχώρησε περαιτέρω αντιτιθέμενη στην πλήρη ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ και αντ' αυτού υποστήριξε μια πιο χαλαρή σχέση, προτείνοντας μια «προνομιακή εταιρική σχέση».⁷⁵ Το εξέχον μέλος του CDU Έντμουντ Στόιμπερ αντιτάχθηκε επίσης στην ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, υποστηρίζοντας ότι θα εμπόδιζε την πολιτική ολοκλήρωση εντός της ΕΕ. Η αντίθεσή τους καθοδηγήθηκε σε μεγάλο βαθμό από πολιτιστικές ανησυχίες, συνδέοντας τη συζήτηση με αντιληπτές αποτυχίες στην ενσωμάτωση του τουρκικού πληθυσμού στη Γερμανία. Επιπλέον, υποστήριζαν ότι η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ θα μείωνε το καθεστώς της Γερμανίας ως το μεγαλύτερο κράτος μέλος της ΕΕ.⁷⁶

Η θέση της Άνγκελα Μέρκελ για την Τουρκία και για την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ γενικότερα, συνοψίζεται μέσω της υποστήριξης της στην λατινική

⁷⁴Nina Werkhäuser, “German Parties Disagree on Turkey”, DW. 2005.

⁷⁵ Expatica, “Turkey splits Germany”, 2004.

⁷⁶ NOS ‘Turkije campagnethema in Duitsland’, 2004.

έκφραση *pacta sunt servanda*.⁷⁷ Συγκεκριμένα, η Μερκελ τον Σεπτέμβριο του 2005 ανέφερε:

Στην Τουρκία έχουν υποσχεθεί ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ από μια πρώην γερμανική κυβέρνηση και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο αυτές οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις συνεχίζονται τώρα.– Οι διαπραγματεύσεις είναι ανοικτού τύπου, αλλά διεξάγονται με δίκαιο τρόπο. Ενώ το CDU και εγώ προσωπικά προτιμούμε μια προνομιακή εταιρική σχέση της Τουρκίας από την ένταξη, εξακολουθούμε να είμαστε αξιόπιστοι εταίροι.⁷⁸

Ωστόσο, μετά τη συμφωνία για το προσφυγικό τον Μάρτιο του 2016 και το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 στην Τουρκία για την ανατροπή της κυβέρνησης Ερντογάν, το επίπεδο δημοκρατικότητας στην Τουρκία δέχεται σοβαρό πλήγμα. Διεθνή συστημικά αλλά και ευρωπαϊκά ζητήματα όπως η λεγόμενη Αραβική Άνοιξη, η κρίση του Ευρώ, η προσφυγική κρίση και το Brexit, τα οποία προέρχονται τόσο από το διεθνές σύστημα όσο και από την εσωτερική πολιτική της ΕΕ, έχουν αλλάξει τη δυναμική των σχέσεων μεταξύ Γερμανίας και Τουρκίας.⁷⁹ Επιπλέον, είναι σημαντικό για την Γερμανία ότι μετά την απόπειρα πραξικοπήματος του 2016, πολλοί Γερμανοί πολίτες, συμπεριλαμβανομένων αρκετών δημοσιογράφων, έχουν συλληφθεί στην Τουρκία. Οι έξι κατηγορήθηκαν ότι διαδίδουν προπαγάνδα υπέρ του απαγορευμένου Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK) και ότι ανήκουν σε μια ομάδα που υποστηρίζει το κόμμα.⁸⁰

Κάποια χρόνια αργότερα, το 2019, η ομάδα του AfD ζητά στο κοινοβούλιο να τερματιστούν οι διαπραγματεύσεις της ΕΕ με την Τουρκία για ένταξη και να σταματήσει άμεσα η προ ενταξιακή βοήθεια. Σύμφωνα με μια πρόταση που υποβλήθηκε στην ολομέλεια της γερμανικής βουλής Bundestag σήμερα, οι βουλευτές του AfD υποστηρίζουν ότι εάν η ομοσπονδιακή κυβέρνηση επιθυμεί να διατηρήσει τις αξίες της όπως η ελευθερία, το κράτος δικαίου και η δημοκρατία, τότε πρέπει να διακόψει τη διαδικασία διαπραγμάτευσης για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Υπογραμμίζουν μάλιστα, ότι μια Τουρκία που διοικείται από τον Πρόεδρο Ερντογάν

⁷⁷ Λατινική έκφραση που σημαίνει «Οι συμφωνίες πρέπει να κρατούνται».

⁷⁸ Angela Merkel στη ZDF TV, 28 Σεπτεμβρίου 2005.

⁷⁹ Nurgül Bekâr, “Merkel Dönemi’nde Türkiye-Almanya İlişkileri (2005-2020)”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* No:9:17, (2020), 6.

⁸⁰ Elizabeth Schumacher, “Four Germans Released in Turkey”, DW, 10 Ιουλίου 2019.

με αυξανόμενα αυταρχικό τρόπο δεν θα πρέπει να είναι υποψήφια για πλήρη ένταξη στην ΕΕ.⁸¹

Από το 2021 και έπειτα, η εικόνα της πολιτικής σκηνής της Γερμανίας μεταβάλλεται. Μετά την κυβέρνηση της καγκελαρίου Άγκελα Μέρκελ, ανέλαβε το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα με νέο Καγκελάριο στη Γερμανία τον Όλαφ Σόλτς. Στις εκλογές που γίνονται στη Γερμανία τα τελευταία 20 χρόνια, η ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται πάντα στην ατζέντα, και μάλιστα αντικατοπτρίζεται στις προεκλογικές αφίσες, με τα κόμματα της Ένωσης CDU/CSU να προσπαθούν να συγκεντρώσουν ψήφους, ιδίως από τα υπερσυντηρητικά και αντι-ισλαμικά τμήματα. Μάλιστα, ο Σόλτς κατά την προεκλογική του αναμέτρηση δήλωσε τα εξής:

«Όποιος θέλει να γίνει μέλος της ΕΕ πρέπει να πληροί τα κριτήρια της ΕΕ. Αυτά περιλαμβάνουν το κράτος δικαίου και τη δημοκρατία, καθώς και τη μη σύλληψη πολιτικών της αντιπολίτευσης»⁸²

Ανέφερε, επίσης, ότι δεν είναι δυνατό να αγνοηθεί το γεγονός της απομάκρυνσης της Τουρκίας από τα κριτήρια που την έκαναν κάποτε ικανή να υποβάλει την υποψηφιότητά της, τονίζοντας μάλιστα ότι επί του παρόντος η δημοκρατία δεν λειτουργεί πολύ καλά στην Τουρκία.⁸³

Εκτός από τη γνώμη των πολιτικών αρχηγών, λόγος γίνεται επίσης, για την κοινή γνώμη του γερμανικού λαού έναντι στην πιθανότητα ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Η πλειοψηφία των Τούρκων στη Γερμανία δεν προέρχεται από τις πιο σύγχρονες πόλεις και περιοχές της Τουρκίας, αλλά από τα πιο συντηρητικού χαρακτήρα νοτιοανατολικά εδάφη της τουρκικής επικράτειας. Όπως πολλοί μετανάστες σε όλο τον κόσμο, έτσι και οι Τούρκοι τείνουν να τηρούν τις παραδόσεις και τις αξίες που έφεραν μαζί τους. Ενώ μεγάλο μέρος της Τουρκίας γίνεται όλο και πιο ανοιχτό, σύγχρονο και κοσμικό ενώ πολλοί Τούρκοι μετανάστες παραμένουν παραδοσιακοί.⁸⁴ Για παράδειγμα, σύμφωνα με έρευνα που επικαλείται η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Σταθερότητας (ESI), ορισμένες τουρκικές οικογένειες στη Γερμανία προσπαθούν να περιορίσουν την εκπαίδευση των θυγατέρων τους, και έχουν

⁸¹ Deutscher Bundestag, “AfD: Kein EU-Beitritt der Türkei”, 04 Απριλίου 2019.

⁸² Cem Damalan, “Almanya'daki Siyasi Partiler Türkiye'ye Nasıl Bakıyor?”, Voaturkce, 20 Σεπτεμβρίου 2021.

⁸³ Voaturkce, 2021.

⁸⁴ European Stability Initiative, ‘The German Turkey debate under the grand coalition’, (2006), 1-2.

σημειωθεί σαράντα πέντε εγκλήματα τιμής από Τούρκους σε γερμανικό έδαφος ακόμα από το 1996.⁸⁵

4.3 Η θέση των κρατών μελών έναντι της Τουρκικής Εξωτερικής πολιτικής

Καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση συνεχίζει να εξερευνά τις πιθανές πολιτικές διεύρυνσης και ένταξης, το ζήτημα της ένταξης της Τουρκίας έχει αναδειχθεί ως σημαντικό σημείο διαμάχης μεταξύ των κρατών μελών. Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται οι πολύπλευρες προοπτικές που έχουν τα κράτη μέλη της ΕΕ σχετικά με την πιθανή είσοδο της Τουρκίας στην Ένωση. Στο επίκεντρο αυτού του λόγου βρίσκονται αποκλίνουσες απόψεις και πολύπλοκες εκτιμήσεις, που αντικατοπτρίζουν ποικίλους γεωπολιτικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς παράγοντες.

Ορισμένα κράτη μέλη υποστηρίζουν την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, αναφέροντας πιθανά οφέλη, όπως η ενίσχυση της περιφερειακής σταθερότητας, η ενισχυμένη οικονομική συνεργασία και η προώθηση των δημοκρατικών αξιών. Αντίθετα, άλλοι εκφράζουν σκεπτικισμό ή ξεκάθαρη αντίθεση, εκφράζοντας ανησυχίες για θέματα που κυμαίνονται από τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έως τον αντίκτυπο στις αγορές εργασίας και την πολιτιστική ταυτότητα. Διερευνώντας το φάσμα των απόψεων εντός της ΕΕ, το κεφάλαιο αυτό έχει ως στόχο να παράσχει μια λεπτή κατανόηση της δυναμικής που διαμορφώνει τη συζήτηση γύρω από τη διαδικασία ένταξης της Τουρκίας.

Συγκεκριμένα, αναφέροντας δεδομένα που αποδεικνύουν τα προαναφερθέντα, ως πρώτο παράδειγμα τοποθετείται η θέση της Γαλλίας, η οποία ήταν από τους πιο ηχηρούς εναντίωνες της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Γάλλοι ηγέτες, συμπεριλαμβανομένου του πρώην προέδρου Νικολά Σαρκοζί, έχουν αντιταχθεί ανοιχτά στην ένταξη της Τουρκίας, επικαλούμενοι πολιτιστικούς, οικονομικούς και γεωπολιτικούς λόγους.⁸⁶ Υποστηρίζουν ότι ο μεγάλος πληθυσμός, οι πολιτισμικές διαφορές και η γεωγραφική θέση της Τουρκίας, καθώς και ο χαρακτήρας μιας συντηρητικής θρησκείας, την καθιστούν ακατάλληλη για ένταξη στην ΕΕ. Επιπλέον, υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τις επιδόσεις της Τουρκίας στον τομέα των

---

⁸⁵ Οπ.π., 2.

⁸⁶ Dan Bilefsky, "Turkish Entry into Europe Slowed by Sarkozy Move", 25 June 2007, https://www.nytimes.com/2007/06/25/world/europe/25cnd-turkey.html?_r=4.

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα δημοκρατικά ελλείμματα και τον ρόλο της στο Κυπριακό πρόβλημα.⁸⁷

Η Γερμανία με τη σειρά της, ιδιαίτερα από τη διακυβέρνηση της Angela Merkel, ακολουθά μια αρκετά σκεπτικιστική σχολή σκέψης σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Ενώ η Γερμανία αναγνωρίζει την Τουρκία ως σημαντικό οικονομικό και στρατηγικό εταίρο, υπάρχουν ανησυχίες για τη μεγάλη εισροή Τούρκων μεταναστών και τον αντίκτυπο στη γερμανική αγορά εργασίας και στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας. Επιπλέον, η Γερμανία τονίζει τη σημασία της συμμόρφωσης της Τουρκίας με τα πρότυπα της ΕΕ για τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου ως προϋποθέσεις για την ένταξη.

Η Αυστρία συμερίζεται πολλές από τις ανησυχίες που εξέφρασαν η Γερμανία και η Γαλλία σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Αυστριακοί πολιτικοί και το κοινό έχουν εκφράσει επιφυλάξεις σχετικά με τις πολιτιστικές και θρησκευτικές διαφορές της Τουρκίας, καθώς και την πιθανή πίεση στους αυστριακούς πόρους και θεσμούς. Υπάρχουν επίσης ανησυχίες σχετικά με τις επιδόσεις της Τουρκίας στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα δημοκρατικά ελλείμματα, με τους αυστριακούς ηγέτες να ζητούν αυστηρότερους όρους για τη διαδικασία ένταξης της Τουρκίας⁸⁸. Συγκεκριμένα, ο Αυστριακός καγκελάριος δήλωσε πως η Βιέννη δεν θα δεχτεί την πλήρη ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ παρά μόνο μια “προνομιακή εταιρική σχέση”. Ανέφερε την πιθανότητα της διεξαγωγής δημοψηφίσματος επί του θέματος επισημαίνοντας ότι η απόρροια αυτού του δημοψηφίσματος πιθανότατα θα είχε αρνητικό αποτέλεσμα.⁸⁹

Η Κύπρος κατέχει μοναδική θέση στη συζήτηση για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Αναγνωρίζει τα πιθανά οφέλη μιας δημοκρατικής Τουρκίας ενσωματωμένης στην ΕΕ, αλλά θέτει συγκεκριμένες προϋποθέσεις όπως η επίλυση του Κυπριακού, και οι εκπλήρωση των υποχρεώσεων της Άγκυρας στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών. Η στάση της Κύπρου αντικατοπτρίζει μια πράξη εξισορρόπησης μεταξύ περιφερειακής σταθερότητας, γεωπολιτικών συμφερόντων και προσήλωσης στις αξίες και τις αρχές της ΕΕ.

---

⁸⁷ Οπ.π.

⁸⁸ Ewa Kaczan-Winiarska, “Austrian Veto against European Union membership negotiations with Turkey”, *Polish review of International and European law*, 8, No.1, (2019), 106.

⁸⁹ Ζήνωνας Τζιάρρας, *Out of the Box: Τουρκία – ΕΕ- Κύπρος*, 2015.

Όπως και η Κύπρος, η Ελλάδα έχει σημαντικές ανησυχίες σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, που σχετίζονται κυρίως με την κυπριακή διαμάχη και τις εδαφικές εντάσεις στο Αιγαίο Πέλαγος. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι τεταμένες εδώ και δεκαετίες και η Ελλάδα έχει εκφράσει συχνά σκεπτικισμό σχετικά με τη δέσμευση της Τουρκίας στις αξίες και τους κανόνες της ΕΕ. Η Ελλάδα τάσσεται υπέρ της επίλυσης του Κυπριακού και της βελτίωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων πριν εξετάσει την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ.⁹⁰

Η Ολλανδία παραδοσιακά υποστήριζε την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Αλλά αυτή η υποστήριξη δεν ήταν ποτέ άνευ όρων. Όπως και μεταξύ άλλων κρατών μελών της ΕΕ, όπως φαίνεται παραπάνω, υπήρχαν πάντα αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητα της Τουρκίας να προσαρμοστεί και της ΕΕ να αφομοιωθεί στην ΕΕ. Γεγονός όμως παραμένει ότι η ολλανδική κυβέρνηση, η οποία ασκούσε τότε την Προεδρία του Συμβουλίου, συνέβαλε στην προετοιμασία του εδάφους για την έναρξη επίσημων διαπραγματεύσεων το 2005.⁹¹ Κατά την ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης για την ολλανδική άποψη έναντι στην ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ παρατηρείται μια προσέγγιση βασισμένη σε αξίες, η οποία επικρίνει την Τουρκία για την αντιδημοκρατική συμπεριφορά της, αλλά δεν εγκαταλείπει εντελώς την προοπτική της ένταξης στην ΕΕ. Οι υποστηρικτές αυτής της πολιτικής συνήθως υπογραμμίζουν τη σημασία της Τουρκίας ως εταίρου και τα συμφέροντα της ΕΕ στην περιοχή.⁹²

Ορισμένα κόμματα μάλιστα, υποστηρίζουν ότι η Τουρκία είναι πολύ μεγάλη για να ενταχθεί στην ΕΕ. Η ένταξή της θα περιέπλεκε τη λήψη αποφάσεων στην ΕΕ και θα μπορούσε να έχει πολύ επιζήμιες επιπτώσεις στις συνθήκες απασχόλησης – η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων θα μπορούσε να προκαλέσει τεράστια εισροή Τούρκων εργαζομένων που δέχονται πολύ χαμηλούς μισθούς. Υπάρχει επίσης αντίσταση κατά της ενσωμάτωσης μιας τόσο μεγάλης μουσουλμανικής χώρας.⁹³

Ένα τελευταίο παράδειγμα αποτελεί η Σουηδία, η οποία έχει υποστηρίξει σχετικά τις φιλοδοξίες ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ σε σύγκριση με ορισμένα άλλα

---

⁹⁰ Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, “External Relations - EU Enlargement: a successful policy”, 2023, 2.

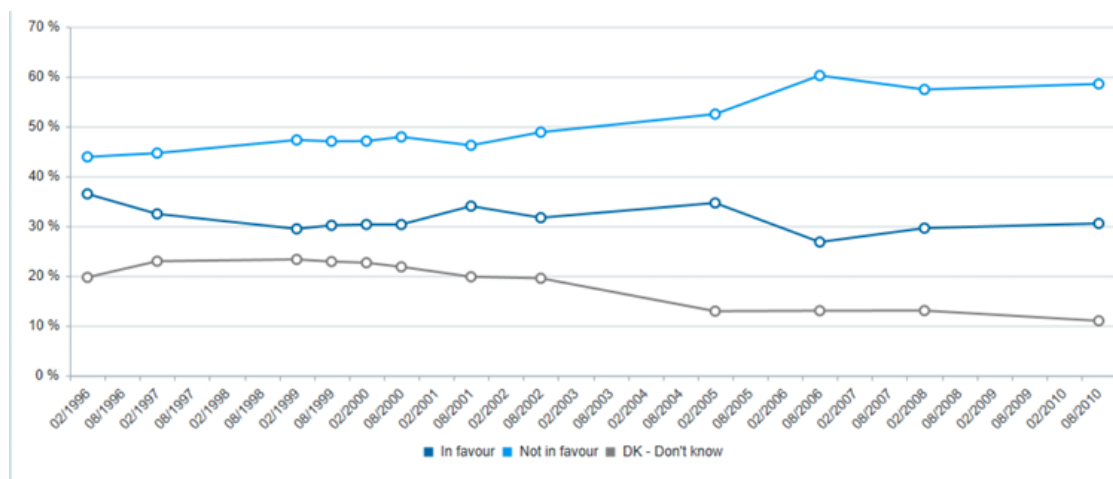
⁹¹ Jan Marinus Wiersma, “FEUTURE EU 28 Country Report: The Netherlands”, *Netherlands Institute of International Relations*, (2017), 2-7.

⁹² Οπ.π., 2-7.

⁹³ Οπ.π., 2-7.

κράτη μέλη. Οι Σουηδοί ηγέτες τονίζουν τη στρατηγική σημασία της Τουρκίας ως γέφυρας μεταξύ της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής και υποστηρίζουν τη συνεχή δέσμευση με την Τουρκία για την προώθηση δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων και βελτιώσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, η Σουηδία αναγνωρίζει επίσης τις προκλήσεις και τις προϋποθέσεις για την ένταξη της Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για πρόοδο όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κυπριακό ζήτημα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παράλληλα, καλεί την Τουρκία να επικυρώσει την προσχώρηση της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ, καθώς η Τουρκία φαίνεται να θέλει να χρησιμοποιήσει αυτό της το πλεονέκτημα ως δόλο για την επιτάχυνση της εισόδου της στην ΕΕ. Το κοινοβούλιο αντ' αυτού υποστηρίζει ότι η πρόοδος κάθε χώρας για την είσοδο της στην ΕΕ εξακολουθεί να βασίζεται στις δικές της επιδόσεις, όπως τονίζουν οι ευρωβουλευτές.⁹⁴

Πέραν από τη γνώμη των αντιπροσώπων των κρατών μελών είναι σημαντικό να εξεταστεί και το πλαίσιο της κοινής γνώμης των πολιτών των κρατών μελών γύρω από το θέμα της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Τα δεδομένα αυτά είναι συγκεντρωμένα σε υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Κομισιόν και παρουσιασμένα στο Ευρωβαρόμετρο. Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει την άποψη της κοινής γνώμης ως προς το ενταξιακό ζήτημα από το 1996 έως το 2010.

Ποσοστά υπέρ ή κατά της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ (1996-2010) Πηγή: Ευρωβαρόμετρο, 2010

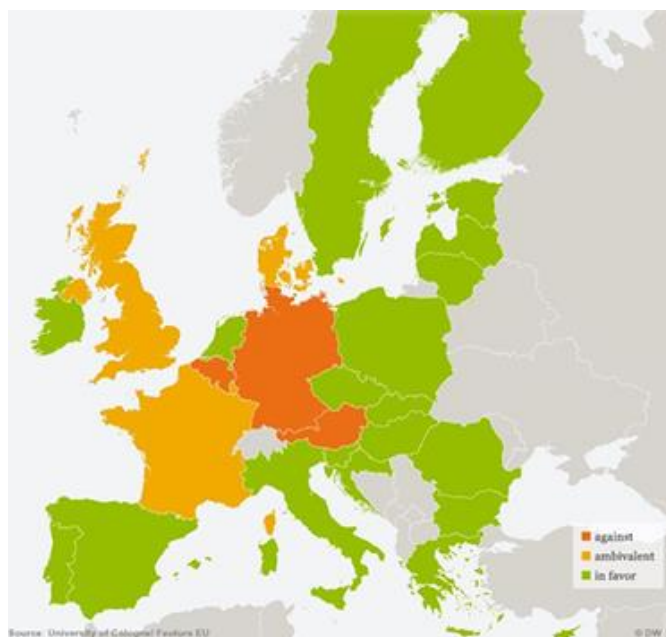
Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, η κοινή γνώμη κατά το 1996 τάσσεται κατά ένα ποσοστό 36 τοις εκατό υπέρ της ενταξιακής διαδικασίας και 44 τοις εκατό

⁹⁴ European Parliament, “MEPs call on EU and Türkiye to look for alternative ways to cooperate”, 2023.

κατά. Το 2010 το ποσοστό αυτό μεταβάλλεται με το ποσοστό υπέρ της ένταξης να βρίσκεται στο 44 τοις εκατό και το ποσοστό κατά της ένταξης να βρίσκεται στο 59 τοις εκατό.⁹⁵

Το German Marshall Fund, έθεσε μια σειρά ερωτήσεων στην κοινή γνώμη σχετικά με την Τουρκία σε έρευνα των Ερευνών Διατλαντικών Τάσεων (TTS) το 2013. Στην ΕΕ, το TTS ρώτησε κοινό της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ολλανδίας, της Πολωνίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Πορτογαλίας, της Σλοβακίας, της Ισπανίας, της Ρουμανίας και της Σουηδίας. Διαπίστωσε ότι το 20% δήλωσε ότι η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ θα ήταν καλή για την ΕΕ, το 33% είπε ότι θα ήταν κακή και το 37% είπε ότι δεν θα ήταν ούτε καλή ούτε κακή.⁹⁶

Οι δημοσκοπήσεις επικαιροποιούνται με μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Ευρωβαρόμετρο χρησιμοποιώντας στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής (Eurostat) σχετικά με το ενταξιακό ζήτημα της Τουρκίας στην ΕΕ, το 2017. Τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης αυτής παρουσιάζονται στο ακόλουθο χαρτοδιάγραμμα.

Πηγή: DW, 2017 και FEUTURE 28 Country reports, 2017

Με πράσινο χρώμα εμφανίζονται τα κράτη των οποίων η κοινή γνώμη υποστηρίζει την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, με κίτρινο χρώμα εμφανίζεται η κοινή γνώμη

⁹⁵ Eurobarometer, “For each of the following countries, are you in favor or not of it becoming part of the European Union in the future? Turkey”, Public Opinion Poll (02/1996-11/2010), Eurobarometer, European Commission, 2010.

⁹⁶ Thomas Huddleston, “Transatlantic Trends 2013”, *German Marshall Fund of the United States*, (2013).

κρατών που διατηρούν αμφιλεγόμενη στάση και με πορτοκαλί χρώμα εμφανίζονται τα κράτη μέλη που διατηρούν πλέον αντίθετη στάση έναντι στην πιθανά μελλοντική ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ.

Μείζονα ρόλο στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης έχει η θέση των μέσων μαζικής ενημέρωσης επί του θέματος. Πολλά από τα ευρωπαϊκά μέσα ενημέρωσης αναφέρονται σε στερεότυπα, ενισχύοντας έτσι τις δημόσιες προκαταλήψεις. «Στην τηλεόραση, η Τουρκία σημαίνει μινιρέδες, μαντίλες και η γέφυρα του Βοσπόρου» λέει, για παράδειγμα, ο Paul Taylor, συντάκτης ευρωπαϊκών υποθέσεων του Reuters. «Στις εφημερίδες, ένα «κοσμικό κράτος με κυρίως μουσουλμανικό πληθυσμό» το οποίο πλέον τείνει να μετατρέπεται σε «μουσουλμανική χώρα».⁹⁷

4.4 Ο ρόλος των μεταναστευτικών κρίσεων

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας στις σχέσεις Τουρκίας-Γερμανίας σήμερα, που συνδέεται με την ΕΕ, είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στον άξονα Ευρώπης-Μέσης Ανατολής και το προσφυγικό ζήτημα που προκύπτει. Το προσφυγικό πρόβλημα που προκαλείται από την παράτυπη μετανάστευση έχει προκαλέσει αμφισβήτηση των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων της ΕΕ γύρω από τη διαχείριση και τον έλεγχο του ζητήματος. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να περιοριστεί η μετανάστευση προς τις χώρες της ΕΕ, υπογράφηκε η Συμφωνία Επανεισδοχής και Απελευθέρωσης Βίζας στις 16 Δεκεμβρίου 2013.⁹⁸

Παράλληλα, οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε το 2008, οι επιπτώσεις της οποίας εξακολουθούν να συνεχίζονται έως και σήμερα, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα η Γερμανία, που υπέστη έντονη εισροή προσφύγων το 2015, είδαν τη λύση στη σύναψη νέας συμφωνίας μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ για τους μετανάστες. Η συμφωνία γνωστή ως «Συμφωνία της 18ης Μαρτίου» ή «Συμφωνία Μεταναστών», η οποία υποστηρίχθηκε ιδιαίτερα από τη Μέρκελ, τέθηκε σε ισχύ μετά τη Σύνοδο Κορυφής Τουρκίας-ΕΕ στις 18 Μαρτίου 2016.⁹⁹ Για την ΕΕ και τη Γερμανία, η Μεταναστευτική Συμφωνία αποκαλύπτει ότι η Τουρκία είναι ένας εταίρος που δεν πρέπει να χαθεί λόγω της περιφερειακής στρατηγικής της αξίας. Σε

⁹⁷ CER seminar on 'Europe's public opinion on Turkish EU accession', held in Brussels on June 19th, 2007.

⁹⁸ Official Journal of the European Union, "Agreement between the European Union and the Republic of Turkey on the readmission of persons residing without authorization" 2013.

⁹⁹ European Council, "Eu- Turkey statement, 18 March 2016", 2016.

αυτό το πλαίσιο, εφίσταται η προσοχή στη σημασία του ρόλου που διαδραματίζει η Τουρκία στην αποτροπή της διέλευσης των προσφύγων στις χώρες της ΕΕ.

Έτσι, κατά το έτος 2016, σε συνάντηση του συμβουλίου μεταξύ Ευρώπης και Τουρκίας, τέθηκε ως ζήτημα η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη από και προς τα τουρκικά σύνορα. Η Τουρκία και η ΕΕ υπογράμμισαν την ανάγκη συνεργασίας για τη διαχείριση του εν λόγω ζητήματος.¹⁰⁰ Συζητήθηκε, λοιπόν, ότι από τις 20 Μαρτίου του 2016, όσοι επιχειρήσουν να μεταναστεύουν λαθραία από την Τουρκία προς τα Ελληνικά νησιά θα επιστρέφονται πίσω στην Τουρκία. Αν τελικώς, καταφθάνουν μετανάστες στην Ελλάδα, έχουν το δικαίωμα να αιτούνται προστασίας. Αν δεν αιτηθούν υπέρ Ασύλου ή αν η αίτηση τους δεν γίνει δεκτή, θα επιστρέφουν και πάλι πίσω στην Τουρκία. Ο οργανισμός Ηνωμένων Εθνών πήρε θέση στο παρόν ζήτημα υποστηρίζοντας ότι για κάθε Σύριο πρόσφυγα που επιστρέφει στην Τουρκία, ένας άλλος Σύριος μετανάστης εντός Τουρκίας, θα έχει την δυνατότητα να μπει σε λίστα ενσωμάτωσης ασύλου στην Ε.Ε.. Η Ευρωπαϊκή Ένωση από πλευράς της οφείλει να προσφέρει οικονομική ενίσχυση στην Τουρκία ύψους 3 δις. Ευρώ, ως στήριξη για την υποδοχή 2.2 εκ. προσφύγων μεταναστών από τη Συρία.

101

Σε αντιδιαστολή με την παραπάνω διευθέτηση του μεταναστευτικού ζητήματος, οι συνθήκες πήρα διαφορετική τροπή μετά την επίθεση στον τουρκικό στρατό στο Ιντλίμπ τον Φεβρουάριο του 2020, όταν η Τουρκία είπε ότι δεν αντέχει άλλο το βάρος των προσφύγων και άνοιξε τα σύνορά της για τους πρόσφυγες να φύγουν από την Τουρκία. Λαμβάνοντας υπόψη πόσο δύσκολο είναι το προσφυγικό ζήτημα μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ, ειδικά με τις εξίσου δυσκολίες που η δημιούργησε την περίοδο εκείνη η πανδημία Covid-19, κατέστη ιδιαίτερα σημαντικό να διεξαχθεί εκ νέου συζήτηση για την περαιτέρω διευθέτηση του ζητήματος μεταξύ των συμβαλλόμενων.¹⁰² Μάλιστα, ο τότε Γερμανός υπουργός Εξωτερικών Χάικο Μάας, έκανε δηλώσεις μετά τη συνάντηση με τους υπουργούς Εξωτερικών της ΕΕ ότι η

---

¹⁰⁰ Όπ.π.

¹⁰¹ Όπ.π.

¹⁰² Adar et al., “Das Flüchtlingsdrama in Syrien, der Türkei und Griechenland“, SWP-Aktuell, No. 22: 2020.

Τουρκία δεν πρέπει να μείνει μόνη με τους πρόσφυγες και ότι τα προβλήματα πρέπει να λυθούν.¹⁰³

Μετά την υπογραφή της συμφωνίας, ο αριθμός των παράνομων μεταναστών στη ζώνη των συνόρων μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας σημείωσε μια σημαντική μείωση από ό,τι ήταν πριν από την έγκριση της αμοιβαίας δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας. Το 2022, συγκεκριμένα, ο αριθμός των παράνομων μεταναστών που έφθασαν στα Ελληνικά σύνορα αυξήθηκε σε σύγκριση με το 2021. Το πρώτο εξάμηνο του 2023, ο αριθμός των παράνομων αφίξεων από την Τουρκία στην ΕΕ ήταν χαμηλότερος από ό,τι την ίδια περίοδο το 2022. Οι αφίξεις στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά 62%, ενώ η θαλάσσια δίοδος προς την Ιταλία σημείωσε σημαντική μείωση ύψους 52%, και ο αριθμός των αφίξεων στην Κύπρο μέσω της Πράσινης Γραμμής μειώθηκε σημαντικά, σε ποσοστό 42%.¹⁰⁴

4.5 Οι Τουρκικές Κοινότητες στη Γερμανία ως εργαλείο διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής

Η Γερμανική Δημοκρατία έχει προσφέρει σε πολλούς Τούρκους πολίτες τη δυνατότητα να οργανώνονται και να εκφράζουν τις απόψεις τους με μεγαλύτερη ελευθερία σε σύγκριση με τους περιορισμούς που επέβαλλε το κεμαλικό καθεστώς στην Τουρκία. Ενώ, κατά τις πρώτες δεκαετίες της μετανάστευσης το πολιτικό ή θρησκευτικό υπόβαθρο των τούρκων μεταναστών δεν επηρέαζε σημαντικά τη συμμετοχή τους σε τουρκικούς οργανισμούς, καθώς τα προβλήματα ολοκλήρωσης ήταν κοινά για όλους, η κατάσταση άλλαξε με την πάροδο του χρόνου. Ήδη από τη δεκαετία του 1970, ειδικά μετά το πραξικόπημα του 1980, η πολιτική κατάσταση στην Τουρκία, χαρακτηρίζει αρνητικά τη συμμετοχή σε μεταναστευτικούς συνδέσμους στη Γερμανία, μεταφέροντας συχνά, με βίαιο τρόπο, τη σύγκρουση μεταξύ αριστερών και δεξιών παρατάξεων στο γερμανικό έδαφος. Επιπλέον, από το 1990 υπάρχει μια συνεχής τάση προς συλλογική δράση μέσω οργανώσεων με εθνικοπολιτιστικούς προσανατολισμούς.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Όπ.π.

¹⁰⁴ European Commission, “Türkiye 2023 Report” accessed 20 March 2023, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/SWD_2023_696%20Tu%CC%88rkiye%20report.pdf.

¹⁰⁵ Avcı G., “Religion, Transnationalism and Turks in Europe”, *Turkish Studies*, 6, No. 2. (2005), 203.

Η δημιουργία κοινοτήτων της διασποράς με πρωτοβουλία του Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı (YTB) αναδείχθηκε ως μια σημαντική πτυχή του μεταναστευτικού φαινομένου της Τουρκίας, με τους Τούρκους ομογενείς να ιδρύουν κοινότητες σε διάφορες χώρες, ιδιαίτερα στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, διατηρώντας παράλληλα δεσμούς με την πατρίδα τους. Αυτές οι κοινότητες της διασποράς χρησίμευσαν ως σημαντικές γέφυρες μεταξύ της Τουρκίας και των χωρών υποδοχής, διευκολύνοντας τις πολιτιστικές ανταλλαγές, τις εμπορικές σχέσεις και την πολιτική δέσμευση.¹⁰⁶

Σήμερα, στη Γερμανία υπάρχουν επίσης οργανώσεις μεταναστών οι οποίες αντιπροσωπεύουν το πολιτικό, το εθνικό είτε και το θρησκευτικό φάσμα. Από αριστερούς μαοϊστές μέχρι υπερεθνικιστικές ομάδες και από θρησκευτικά σωματεία Σουνιτών μουσουλμάνων έως οργανώσεις που αντιπροσωπεύουν τη θρησκευτική μειοψηφία των Αλεβιτών μουσουλμάνων.¹⁰⁷

Μία από αυτές τις οργανώσεις είναι το κίνημα Milli Görüş, το οποίο αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες τουρκικές οργανώσεις στην Ευρώπη. Σκοπός της οργάνωσης είναι η χαλάρωση των αυστηρών κανόνων που θέτει το κοσμικό Κεμαλικό κράτος και η ανοχή στον Μουσουλμανική θρησκεία, τόσο στην Τουρκία, όσο και τη Γερμανία.¹⁰⁸ Τα μέλη της υποστηρίζουν ότι η Τουρκία αφομοιώνοντας τις δυτικές αξίες ζωής που επιβάλλονται από μια προσανατολισμένη προς τη Δύση Ελίτ έμεινε πίσω και πρέπει να επιστρέψει στις ηθικές και πνευματικές αξίες που πηγάζουν από την πίστη στο έθνος (iman), πίστη που αντιπροσωπεύει το Οθωμανικό-Ισλαμικό παρελθόν. Η οργάνωση δημιουργήθηκε το 1976 από υποστηρικτές και μέλη του Τουρκικού Κόμματος Milli Selamet Partisi, των μετέπειτα Refah Partisi (Κόμμα της Ευημερίας) και Fazilet Partisi (Κόμμα της Αρετής) του Νετζμετίν Ερμπακάν.¹⁰⁹

Ένας ακόμα τέτοιος οργανισμός είναι η Ένωση Ισλαμικών Πολιτιστικών Κέντρων (Verband Islamische Kulturcenter-VIKZ), η οποία ιδρύθηκε το 1973 και είναι ένας από τους παλαιότερους μουσουλμανικούς οργανισμούς, και ο τρίτος μεγαλύτερος στη Γερμανία, έχοντας περίπου 100.000 συμμετέχοντες. Ο οργανισμός αυτός συνδέεται με το κίνημα του Sufi Süleymanci, ενός ιεροκήρυκα που

---

¹⁰⁶ ytb.gov.tr.

¹⁰⁷ Ostergaard-Nielsen E., *Transnational Politics. Turks and Kurds in Germany*, 56-58.

¹⁰⁸ Όπ.π., 56-58.

¹⁰⁹ Όπ.π., 56-58.

αντιτάχθηκε στις θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις του Ατατούρκ, και σε αντίθεση με το Milli Görüş δεν συνδέεται με κάποιο Τουρκικό κόμμα. Τα στελέχη της τονίζουν ότι δεν είναι «φονταμελιστές», εννοώντας, δηλαδή ότι δεν στοχεύουν στην εγκαθίδρυση μουσουλμανικού νόμου (Sharia). Η VIKZ, επιπρόσθετα διαθέτει επιμορφωτικά μαθήματα του Κορανίου στους νέους μετανάστες, μεταξύ των οποίων έχει ιδιαίτερη απήχηση.¹¹⁰

Είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στην ύπαρξη της Diyanet, της Τουρκικής Ισλαμικής Ένωσης για Θρησκευτικές Υποθέσεις (Diyanet İşleri Türk İslam Birliği-DİBİT). Πρόκειται για τη μεγαλύτερη ομοσπονδία των Τούρκων μεταναστών στο Ευρωπαϊκό και το Γερμανικό έδαφος όπου έχει πάνω από 775 τοπικές οργανώσεις.¹¹¹ Η πρώτη οργάνωση δημιουργήθηκε στο Βερολίνο το 1982 από τις Τουρκικές Αρχές διαμέσου του Υπουργείου Θρησκευτικών Υποθέσεων (Diyanet İşleri Başkanlığı). Η Diyanet ιδρύθηκε ως αντίδραση στο σχηματισμό ακραίων Ισλαμικών Οργανώσεων οι οποίες δρούσαν ελεύθερα στην Ευρώπη και επηρέαζαν την εσωτερική πολιτική της Τουρκίας, και προσπαθεί να προβάλλει μια Κεμαλική-Ισλαμική ταυτότητα συμβατή με τον κοσμικό χαρακτήρα του Τουρκικού Κράτους. Η Τουρκική Κυβέρνηση ελέγχει τη λειτουργία και τη θεματολογία της Diyanet μέσω των Πρεσβειών και των υπευθύνων τους για θρησκευτικά θέματα.¹¹²

Οι γερμανικές αρχές εμπιστεύτηκαν στη Diyanet, να φροντίσει πρακτικά ζητήματα της θρησκείας των μεταναστών, όπως παροχή άδειας για κατασκευή τζαμιών ή στελέχωση με δασκάλους για το μάθημα των θρησκευτικών στα δημόσια σχολεία. Αυτή η στάση, όμως, έδωσε αφορμή για την έναρξη ενός έντονου διαλόγου κατά το πόσο είναι δυνατόν υπεύθυνοι για τη θρησκευτική διαπαιδαγώγηση να είναι Τούρκοι πολίτες οι οποίοι ενδεχόμενα δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, αλλά ούτε και τον τρόπο ζωής στις χώρες υποδοχής.¹¹³

Οργανώσεις πολιτικού χαρακτήρα είναι η Ομοσπονδία των Ενώσεων των Τούρκων μεταναστών (Türkiyeli Göçmen Dernekleri Federasyonu-GDF) και η Ομοσπονδία των Ενώσεων των Δημοκρατών Εργατών (Demokratik İşçi Dernekleri Federasyonu-DİDF), οι οργανώσεις δηλαδή των αριστερών Τούρκων,

---

¹¹⁰ Karakaşoğlu Y. and Nonneman G., Muslims in Germany, With Special Reference To The Turkish-Islamic Community,(1996): 258.

¹¹¹ Avcı G., Religion, Transnationalism and Turks in Europe, 208.

¹¹² Όπ.π., 208.

¹¹³ Όπ.π., 208.

αντιπροσωπεύουν ένα μικρό κομμάτι του πληθυσμού των μεταναστών στη Γερμανία. Στο πολιτικό προσκήνιο της Γερμανίας εισέρχονται ως εκπρόσωποι των μεταναστών και μόνο σε ένα μικρό βαθμό εμπλέκονται στις εξελίξεις στην πολιτική της Τουρκίας, παρόλο που στο παρελθόν έλαβαν μέρος σε συγκρούσεις με ισλαμικά και ακροδεξιά στοιχεία. Κάνουν έκκληση για τον εκδημοκρατισμό της χώρας και την εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων σε όλους, αλλαγές που θα επηρεάσουν και την παρουσία των Τούρκων μεταναστών στη Γερμανία αφού ως τώρα αυτή κυριαρχείται από τη δράση των εθνικιστών και των ακραίων ισλαμιστών.¹¹⁴

Οι Τούρκοι στη Γερμανία που αντιπροσωπεύουν τις σοσιαλδημοκρατικές παρατάξεις της Τουρκίας έχουν συνασπιστεί στην οργάνωση της Τουρκικής Κοινότητας στη Γερμανία (Almanya Türk Toplumunu-ATT) η οποία ιδρύθηκε στο 1985 και στην οποία υπάγονται 100 ενώσεις. Αντίστοιχα, το δεξιό φάσμα των Τουρκικών πολιτικών κομμάτων εκφράζεται στη Γερμανία από το Συμβούλιο για Τούρκους Πολίτες (Rat der Türkische Staatsbürger-RTS) το οποίο ιδρύθηκε το 1990.¹¹⁵

Είναι απαραίτητο να γίνει αναφορά και για την ύπαρξη τουρκικών κομμάτων στη Γερμανική Ευρωβουλή. Ο λόγος για την εμφάνιση του κόμματος Δημοκρατικής Συμμαχίας για τη Διαφορετικότητα και την Αφύπνιση (DAVA). Πρόκειται περί ενός νέου πολιτικού κόμματος στη Γερμανία με δεσμούς με το κόμμα AKP του Τούρκου προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.¹¹⁶ Ενώ η DAVA απεικονίζει τον εαυτό της ως προοδευτική δύναμη που υποστηρίζει τα δικαιώματα των ανθρώπων με ξένες ρίζες, οι διασυνδέσεις της με οργανώσεις που συνδέονται με το AKP έχουν οδηγήσει πολλούς να αμφισβητήσουν τις πραγματικές προθέσεις της.

Οι επικριτές ανησυχούν για τη δυνατότητα του DAVA να χρησιμεύσει ως εργαλείο για την επιρροή και την προπαγάνδα του Ερντογάν στη Γερμανία. Η πλατφόρμα του κόμματος, συμπεριλαμβανομένων των συντηρητικών θέσεων σε θέματα όπως η ιδεολογία του φύλου και οι θέσεις εξωτερικής πολιτικής, όπως η υποστήριξη της παλαιστινιακής υπόθεσης, έχει εγείρει περαιτέρω ανησυχίες σχετικά με τη συμβατότητά της με τους γερμανικούς νόμους και κανόνες. Παρά το γεγονός ότι οι ειδικοί προβλέπουν περιορισμένη εκλογική επιτυχία για την DAVA, η παρουσία

---

¹¹⁴ Ögelman N., “Money J. and Martin P., “Immigrant Cohesion and Political Access in Influencing Foreign Policy”, (2002), 151-152.

¹¹⁵ Όπ.π., 151-152.

¹¹⁶ Deniz Akkas, “Erdogan-Linked Party Dava Sparks Controversy and Debate in German Politics”, 2024.

της υπογραμμίζει ευρύτερα ερωτήματα σχετικά με την τουρκική επιρροή στη γερμανική δημοκρατία και τις προκλήσεις της ενσωμάτωσης διαφορετικών κοινοτήτων.¹¹⁷ Η γερμανική κυβέρνηση αντέδρασε προσεκτικά, εκφράζοντας ανησυχίες για τις διασυνδέσεις του DAVA με τον Ερντογάν και τον πιθανό αντίκτυπό του στην εσωτερική πολιτική. Συνολικά, η εμφάνιση του DAVA παρουσιάζει μια σύνθετη πρόκληση για τη γερμανική δημοκρατία, απαιτώντας επαγρύπνηση για τη διασφάλιση των δημοκρατικών κανόνων και της ακεραιότητας της εκλογικής διαδικασίας.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Όπ.π.

¹¹⁸ Όπ.π.

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα

Η τουρκική μετανάστευση στη Γερμανία αποτελεί σημαντικό δημογραφικό και κοινωνικοπολιτικό φαινόμενο εδώ και δεκαετίες, διαμορφώνοντας τη δυναμική των δύο χωρών με διάφορους τρόπους. Ενώ η ίδια η μετανάστευση μπορεί να μην έχει επηρεάσει άμεσα την πιθανή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, έχει σημαντικές επιπτώσεις σε άλλες πτυχές των σχέσεων Τουρκίας-Γερμανίας και της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Αυτή η εργασία έθεσε ως στόχο να απαντήσει τα εξής ερωτήματα, πρώτον το κεντρικό ερώτημα «Πώς επηρεάζει η ύπαρξη Τούρκων μεταναστών στη Γερμανία, τη διαδικασία υποψηφιότητας προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση;» και τα δευτερεύοντα ερωτήματα, όπως «Ποια είναι τα οφέλη της ύπαρξης Τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία;» και «Ποια είναι τα εμπόδια που συνάντησε η Τουρκία στη διαδικασία ένταξης της, ως υποψήφιο κράτος για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση ;».

Η παρουσία μιας μεγάλης τουρκικής διασποράς στη Γερμανία, αποτελούμενης κυρίως από τρεις γενιές μεταναστών, αλλά και αιτούντων προστασίας και ασύλου, έχει διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Θέματα όπως η ένταξη, οι πολιτιστικές ανταλλαγές και οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες κατέχουν εξέχουσα θέση στη διμερή ατζέντα. Η τουρκική κυβέρνηση επιδιώκει συχνά να διατηρήσει στενούς δεσμούς με αυτή τη διασπορά, μέσω τουρκικών κοινοτήτων και ομάδων στη Γερμανία, καθώς και με τη σύσταση πολιτικών κομμάτων στη Γερμανική Ευρωβουλή, η οποία μπορεί να επηρεάσει τις τουρκογερμανικές σχέσεις αλλά και την πολιτική σκηνή της Γερμανίας.

Η τουρκική κοινότητα στη Γερμανία, δηλαδή, όντας μία από τις μεγαλύτερες εθνοτικές μειονοτικές ομάδες, έχει αντίκτυπο στη γερμανική εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Οι συζητήσεις σχετικά με τις πολιτικές ένταξης, την πολυπολιτισμικότητα, την ταυτότητα και την ιδιότητα του πολίτη συχνά διασταυρώνονται με συζητήσεις γύρω από αυτήν την κοινότητα. Τα πολιτικά κόμματα μπορούν να προσαρμόσουν τις πολιτικές και τη ρητορική τους σχετικά με τη μετανάστευση και την ένταξη για να αντιμετωπίσουν τις ανησυχίες και τα συμφέροντα τόσο της τουρκικής κοινότητας όσο και του ευρύτερου γερμανικού πληθυσμού.

Η τουρκική κυβέρνηση μερικές φορές αξιοποιεί τις κοινότητες της διασποράς της στο εξωτερικό για να προωθήσει τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής της. Αυτό περιλαμβάνει προσπάθειες επηρεασμού της κοινής γνώμης, άσκησης πίεσης στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και ενίσχυσης πολιτιστικών και οικονομικών δεσμών. Ο μεγάλος τουρκικός πληθυσμός στη Γερμανία προσφέρει στην Άγκυρα μια σημαντική πλατφόρμα για την προβολή της επιρροής της στις ευρωπαϊκές υποθέσεις. Ωστόσο, αυτό μπορεί επίσης να οδηγήσει σε εντάσεις εάν οι τουρκικές ενέργειες ή πολιτικές γίνουν αντιληπτές αρνητικά από τη γερμανική κυβέρνηση ή το κοινό.

Ενώ η τουρκική μετανάστευση στην ίδια τη Γερμανία μπορεί να μην επηρεάσει άμεσα την πιθανή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, τα ευρύτερα ζητήματα που αφορούν τη μετανάστευση, την ενσωμάτωση και την πολιτιστική πολυμορφία θα μπορούσαν έμμεσα να επηρεάσουν τις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας. Οι ανησυχίες σχετικά με τη μετανάστευση, την πολιτιστική αφομοίωση και τα ανθρώπινα δικαιώματα αναφέρονται συχνά ως παράγοντες που επηρεάζουν τη στάση των κρατών μελών της ΕΕ απέναντι στη διαδικασία ένταξης της Τουρκίας. Η μεταχείριση των Τούρκων μεταναστών και η ένταξή τους στις χώρες της ΕΕ θα μπορούσε να διαμορφώσει αντιλήψεις σχετικά με την ετοιμότητα της Τουρκίας να ευθυγραμμιστεί με τις ευρωπαϊκές αξίες και πρότυπα.

Εν κατακλείδι, η τουρκική μετανάστευση στη Γερμανία έχει επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Γερμανίας, καθώς και στην τουρκική εξωτερική πολιτική. Η δυναμική της μετανάστευσης, της ενσωμάτωσης και της εμπλοκής της διασποράς διασταυρώνεται με ευρύτερα γεωπολιτικά ζητήματα, συμβάλλοντας στο σύνθετο μωσαϊκό των διεθνών σχέσεων στην περιοχή.

Βιβλιογραφία

1. Ιωακειμίδης, Π. Κ., *Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση*, (Αθήνα :Εκδόσεις Θεμέλιο, 1993): 22.
2. Τζιάρρας Ζήνωνας, *Out of the Box: Τουρκία – ΕΕ- Κύπρος*, 2015.
3. Abdelaaty Lamis, “Refugees and Guesthood in Turkey”, *Journal of Refugee Studies*, 34, 3, (2021): 2828.
4. Adar et al., “Das Flüchtlingsdrama in Syrien, der Türkei und Griechenland“, *SWP-Aktuell*, No. 22: 2020.
5. Akkas Deniz, “Erdogan-Linked Party Dava Sparks Controversy and Debate in German Politics”, 2024.
6. Anderson Sertan, “Every second Turkish asylum seeker heads to Germany”, *Infomigrants*, 11 Ιανουαρίου 2019.
<https://www.infomigrants.net/en/post/14462/every-second-turkish-asylum-seeker-heads-to-germany>.
7. Avcı G., Religion, Transnationalism and Turks in Europe, *Turkish Studies*, 6, No. 2, (2005), 203.
8. Bedir Nurdan Selay, Eralp Atila, Hauge Hanna-Lisa and Wessels Wolfgang, “Mapping milestones and periods of past EU-Turkey relations”, *FEUTURE Working Paper*, 2016.
9. Bekâr Nurgül, “Merkel Dönemi’nde Türkiye-Almanya İlişkileri (2005-2020)”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* No:9:17, (2020): 6.
10. Bilefsky Dan, “Turkish Entry into Europe Slowed by Sarkozy Move”, 25 June 2007, https://www.nytimes.com/2007/06/25/world/europe/25cnd-turkey.html?_r=4.
11. Chislett William, *Turkish Delight: The EU begins accession negotiations*, 2005, <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/turkish-delight-the-eu-begins-accession-negotiations/>.
12. Cyrus Norbert et al., “Active Civic Participation of Immigrants in Germany”, *Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes*, (2005):16-18.
13. Νταβούτογλου Αχμέτ, *Το Στρατηγικό Βάθος*, (Ποιότητα, 2010): 784-786.
14. Damalan Cem, “Almanya'daki Siyasi Partiler Türkiye'ye Nasıl Bakıyor?”, *Voaturkce*, 20 Σεπτεμβρίου 2021.
15. Demirkol Ebru, “German Turks return to the homeland: The migration of third generation German-Turks to Turkey” (MA thesis, Istanbul bilgi University,2019).
16. Deutscher Bundestag, “AfD: Kein EU-Beitritt der Türkei”, 04 Απριλίου 2019.
17. Deutsche Welle, «Κλίμα φόβου για τους δημοσιογράφους στην Τουρκία», 03 Μάιου 2017.
18. Elicaçık Zeliha, “Turkish-German Relations from Conjunctural Cooperation to the Solution of Structural Issues”, *Seta Perspective*, (2018): 3.

19. Eurobarometer, “For each of the following countries, are you in favor or not of it becoming part of the European Union in the future? Turkey”, Public Opinion Poll (02/1996-11/2010), Eurobarometer, *European Commission*, (2010).
20. European Council, “Eu- Turkey statement, 18 March 2016”, 2016.
21. European Commission, “Türkiye 2023 Report” accessed 20 March 2023.
22. European Parliament, “40 Years of Enlargement, who has joined so far?”, https://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_en.htm
23. European Parliament, “MEPs call on EU and Türkiye to look for alternative ways to cooperate”, 2023.
24. European Stability Initiative, ‘The German Turkey debate under the grand coalition’, (2006): 1-2.
25. Expatica, “Turkey splits Germany”, 2004.
26. Fleck Anna, “Europe’s Turkish Communities”, Statista, 2023, <https://www.statista.com/chart/29975/number-of-turkish-people-in-european-countries/>.
27. Grabbe Heather, “The EU’s Transformative Power: Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe”, 2006.
28. Graf Johannes, “Migration Monitoring: Educational and Labor Migration to Germany”, Federal Office for Migration and Refugees, 2018.
29. Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, “External Relations - EU Enlargement: a successful policy”, 2023, 2.
30. Hoffman Max, Makovsky Alan, and Werz Michael, “The Turkish Diaspora in Europe, Integration, Migration, and Politics”, *Center for American Progress*, 2020: 34.
31. Huddleston Thomas, “Transatlantic Trends 2013”, *German Marshall Fund of the United States*, (2013).
32. İçduygu Ahmet, "50 Years After the Labour Recruitment Agreement with Germany: The Consequences of Emigration for Turkey". *Journal of International Affairs*, 17, (2012).
33. Ingram James D., and Triadafilopoulos Triadafilos. “Rights, Norms, and Politics: The Case of German Citizenship Reform.” *Social Research* 77, no. 1 (2010): 353–82. <http://www.jstor.org/stable/40972254>.
34. Kaya Ayhan & Kentel Ferhat, “Euro Turks, A Bridge or a Breach Between Turkey and the European Union. A Comparative Study of German-Turks and French-Turks”, OSCE Conference on Tolerance and the Fight against Racism, Xenophobia and Discrimination, 2004.
35. Kaczan-Winiarska Ewa, “Austrian Veto against European Union membership negotiations with Turkey”, *Polish review of International and European law*, 8, No.1, (2019): 106.
36. Karakaşoğlu Y. and Nonneman G., Muslims in Germany, With Special Reference To The Turkish-Islamic Community, (1996): 258.

37. Kılınç Nilay, “The Second-Generation Turkish-Germans Return 'Home': Gendered Narratives of Renegotiated Identities”. *Lund University*, 2013.
38. Kunalp Selim, “Turkey-EU Relations: Past, Present – and Future?”, *Heinrich Böll Stiftung*, 2017, <https://eu.boell.org/en/2017/05/02/turkey-eu-relations-past-present-and-future>.
39. Kursat-Ahlers Elcin. *The Turkish minority in German society*, Turkish Culture in German Society Today. (Berghahn Books, 1996), 113-135.
40. Lorenzo Giovanni Di, “Sie sollten erst einmal nachschlagen, was das ist, ein Diktator”, *Die Zeit*, 5 Ιουλίου 2017 δημοσιευμένο στο : <https://www.zeit.de/2017/28/recep-tayyip-erdogan-g20-gipfel-interview>.
41. Merih Anıl, “The impact of German Citizenship Reform of 1999 on Turkish immigrants in Berlin” *Research and Training Network Urban Europe*. (2004).
42. Muslims in the E.U, *Cities Report: Germany*, 55.
43. Müftüler-Bac Meltem, *Turkey's Relations with a changing Europe*, (Manchester University Press, 1997).
44. NDR, “Ein neuer Aufbruch für Europa Eine neue Dynamik für Deutschland Ein neuer Zusammenhalt für unser Land: Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD,” February 7 2018: 152-53, <https://www.ndr.de/nachrichten/koalitionsvertrag228.pdf>.
45. Nielsen E. Ostergaard, *Transnational Politics Turks and Kurds in Germany*, (Routledge, 2003).
46. Noutcheva, G et. al., “Europeanization and Secessionist Conflicts: Concepts and Theories.” *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, (2004), 21-22.
47. NOS ‘Turkije campagnethema in Duitsland’, 2004
48. Official Journal of the European Communities, “Additional Protocol to the Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey following the enlargement of the European Union”, 2005.
49. Official Journal of the European Union, “Agreement between the European Union and the Republic of Turkey on the readmission of persons residing without authorization” 2013.
50. Ögelman N., Money J. and Martin P., “Immigrant Cohesion and Political Access in Influencing Foreign Policy”, (2002), 151-152.
51. Paul Amanda, Schmidt Juliane, “Turkey’s relations with Germany and the EU: Breaking the vicious circle” *European Policy Center*, 2017: 1.
52. Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU affairs “Chronology of Turkey- European Union Relations (1959 - 2019)”, 2020.
53. Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs “History of Türkiye – EU relations (2023) https://www.ab.gov.tr/brief-history_111_en.html.

54. Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, “Relations between Türkiye and the Federal Republic of Germany”, τελευταία πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2024.
55. Sandu Georgiana, “Fact Sheets on the European Union”, *European Parliament*, (2023): 1-8, <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en>.
56. Scazzieri Luigi, “From Partners to Rivals? The Future of EU-Turkey Relations”, Policy Brief, *Center for European Reform*, (2021): 2.
57. Schönwälder Karen, “Why Germany’s guestworkers were largely Europeans: The selective principles of post-world labour recruitment policy”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 27, no. 2, 2004.
58. Schumacher Elizabeth, “Four Germans Released in Turkey”, DW, 10 Ιουλίου 2019.
59. Szabo Stephen F., “Germany and Turkey: The unavoidable Partnership”, *Brookings*, 2018:13.
60. Thränhardt Dietrich, “Immigrant Cultures, State Policies and Social Capital Formation in Germany, Journal of Comparative Policy Analysis”, *Research and Practice*, 6:2, (2004): 159-183.
61. Toktaş Şule. "Introduction: 50 Years of Emigration from Turkey to Germany - A Success Story?". *Journal of International Affairs*, 17 (2012): 5-9.
62. Tol, Gonul, and Yasemin Akbaba. "Islamism in Western Europe: Milli Görüş in Germany." *Interdisciplinary Journal of Research on Religion* 12, no. 6 (2016): 1-16.
63. Tzifakis, Nick, “EU’s Region-building and Boundary-drawing Policies: The European Approach to the Southern Mediterranean and the Western Balkans”, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9, No.1, (2007), 59.
64. Ünal Hassan. “The Cyprus Question: History, Mutual Perceptions and Latest Trends.” *Medzinárodné Otázky* 8, no. 4 (1999): 45–69. <http://www.jstor.org/stable/44961116>.
65. Ünverir Hale, “Survival Strategies of Second Generation Turkish Returnees from Germany”, (MA Thesis, Bilgi University, 2008).
66. Yaşar Aydın, “The Germany Turkey Migration Corridor: Refitting policies for a transnational age”, *Transatlantic Council on Migration*, (2016): 4.
67. Werkhäuser Nina, “German Parties Disagree on Turkey”, DW. 2005.
68. Widhiasti M.R. & Budianta M., “Heimat for three generations of immigrants in Germany: An analysis of Turkish–German films”, *Cultural Dynamics in a Globalized World*, (2018): 247.
69. Wiersma Jan Marinus, “FEUTURE EU 28 Country Report: The Netherlands”, *Netherlands Institute of International Relations*, (2017): 2-7.
70. Wilhelm Cornelia, *Migration, Memory, and Diversity: Germany from 1945 to the Present*, (Berghahn Books, 2017).

Λίστα Πρωτογενών Πηγών

1. Eurostat
2. European Comission
3. Eurobarometer
4. Federal office for Migrants and Refugees
5. Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs
6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı
7. Official Journal of the European Union